

# Universitätsbibliothek Wuppertal

## Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1905

Hecyra IV

---

**Nutzungsrichtlinien** Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1583](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1583)

- 513 **63** 1 QVAE DICO P. P. quia obtemperamus etiam tacitae uoluntati. 2 QVAE DICO P. P. PORTO HOC IVRGIUM bene rursus in errorem reditur, ne quae uera sint, contra fabulae propositum cognoscantur. 3 PORTO HOC IVRGIUM 'porto' quasi aliquid magnum. 5
- 514 **64** 1 CUIVS HAEC FIVNT CONSIILIO OMNIA NON transacta obiciuntur uxori, sed quae nunc aguntur. 2 CONSIILIO utrum dispositione an ironia est in male consulentem?
- 515 **65** 1 ATQVE IN EAM HOC OMNE QVOD M. AE. E. NOR 10 'quod irascor', sed 'quod mihi aegre est' dixit. 2 EVO-MAM bene, quia aegritudinem solet uomitus releuare. sic Cicero (*Catil. II 1, 2*), cum dicit 'quae quidem mihi l. u., q. t. p. e. f. q. p.'

## IV.

## 1.

- 516 **1** 1 PERII QVID AGAM QVO ME VERTAM mire in hac 15 scaena et iterum rixa est senis atque anus et tamen uarie et alio modo, ut mores inter se diuersos et iam notos possimus agnoscere. 2 PERII QVID AGAM QVO M. V. haec proloqui oportet Myrrinam, ut ex eius persona reminiscatur spectator gestae rei. simulque ex huius personae 20 uerbis quid agat altera persona monstratur: nam perscrutari Phidippum uniuersa conclauiam et ire per totam

1 P. P.] par · V | quia — uoluntati om. B | quia] q · C ||  
 2 PORTO om. V | hoc uirginum <ad uxorem cuius etc.> B ||  
 3 redditur *codd.*, *corr. ed. Med.* | sunt V || 4 IVRGIUM om. B ||  
 5 magnum aliquid B || 6 fiant haec C | consilia C, (*post omnia*)  
 B || 7 obicitur BC || 8 uirum BC | consentientem *codd.*, *corr.*  
*Steph.* || 10 M. om. V | E. om. C || 11 irascitur *codd.*, *corr. Steph.* |  
 <et> egre C || 13 quidem om. C | mihi l.] nihil BCV; laetari  
 mihi Cic. || 14 f. q. p.] f · q · C, f · V || 15 QVO ME VERTAM om. V ||  
 16 et 1. om. V | rixa iterum B || 17 et 1. om. B | mores] more  
 (-te C) et BC | iam *Rabbow*: tamen *codd.* | notos om. B ||  
 18 possumus C, potissimus B | qvo m. v. om. V || 19 ut ex] et  
 ex B, et C || 20 rei om. B | eius V || 21 monstretur V || 22 totum B

domum cognito partu filiae suae apparet ex praesentibus dictis. 3 PERII QUID AGAM singula pronuntia, ut perturbatam ostendas. 4 QUID AGAM QVO M. V. figura διαπόρησις apta turbatis.

- 517 2 1 NAM AVDIVISSE VOCEM PVERI Vergilius (*Aen. VI* 5 426—27) 'continuo auditae voces uagitus et ingens i. q. a. f. i. l. p.' et est ὀνομαστοπεία, nam uox ipsa sic est, ut quasi 'uagitus' saepius sonet. 2 PVERI VISVS EST VAGIENTIS proprie dixit: uagitus enim infantium est, ut Vergilius (*Aen. VI* 426—27) 'continuo auditae voces 10 uagitus et ingens'. 3 VISVS EST VAGIENTIS quomodo (*Eun. III* 2, 1) 'audire uocem uisa sum modo militis'.
- 518 3 1 ITA CORRIPVIT DEREPEMTE 'corripuit' raptim intulit. 2 Et 'derepente' una pars orationis est ut 'defessus'; aduerbiis enim praepositiones separatim non ad- 15 duntur. 3 DEREPEMTE ἄφέν: nam si separaueris, non est Latinum 'de repente'.
- 519 4 1 QVOD SI RESCIERIT 'quod' pro nam aut itaque. sed et nos in huiusmodi significatione sic dicimus. 2 QVOD SI RESCIERIT scimus manifesta, rescimus occulta. 20 3 ID QVA CAUSA 'id': hoc ipsum 'peperisse eam'.
- 520 5 1 NON EDEPOL SCIO ideo, quia uera causa dici non potest. 2 SED OSTIVM C. 'concrepuit' plus quam 'crepuit', nam 'con' modo auctium est.
- 521 6 IPSVM EXIRE AD ME bene 'ad me' quasi litigaturum. 25

2 perturbatum C || 3 qvo — figura] q<sup>o</sup> uor. C | διαπόρησις *Steph.*: ΔΙΔΤΙΡΗCΙC B, διατιμήσις V, \*\*\*\* C || 4 turbis C || 5 audi <probatur> uisse (!) B || 6 i. q. — p. om. V || 7 est] ἴδ C | ὀνομαστοπεία V, anomatopeia C, -eian (om. nam) B | sic et ut om. V || 8 quia si C, quasi sic V || 9 uagitus dixit B | enim om. B || 11 EST om. C || 12 modo ante sum uisa V, om. C || 13 DEREPEMTE om. V | corripuit om. CV || 14 defessus <sum deambulando (= *Ad. IV* 6, 1)> V || 15 non adducit C || 16 ἸΦΗΝ B, ἄφέν V, om. C | nam om. C || 18 quid si rescierit B, quod restituuntur C, om. V || 19 et] haec V, om. C || 20 rescierit B || 22 non om. C || 23 c. concrepuit] concludit BC | <est> plus V || 24 auctium L, act-rell. | est — EXIRE om. V



- 522 7 1 VXOR VBI ME AD F. I. S. hoc ante rem. et simul argumentum delicti est, quod exiit a filia marito ingresso mulier. 2 VXOR VBI ME AD F. mirantis est gestus et dictum. 3 SE DVXIT FORAS ordo: duxit se et uerbis usus est intra domesticos parietes ortis. 4 *Et τῶ ἰδιωτισμῶ* 5 'se duxit' pro 'abiit'.
- 523 8 1 ATQVE ECCAM VIDEO apparet mulierem fugere et auersari ob conscientiam, et ideo hoc separatim pronuntiandum. 2 HEVS TIBI DICO ostendit Myrrinam auertentem se, quod nihil inueniat quod dicat de filia. 3 MIHINE MI VIR ita et in Andria (*V 2, 8 et 9*) 'mihin?' respondens conturbatum se ostendit Dauus. 4 MIHINE MI VIR 'uir' ad maritalem condicionem rettulit, non ad sexum, ut in Bucolicis (*Ecl. VII 7*) 'uir gregis ipse caper'.
- 524 9 1 TV VIRVM ME accusatio ab increpatione incipiens. 15 2 AVT HOMINEM ἀνῆσις peruersa. 3 ADEO ESSE abundat '<adeo>'. Vergilius (*Geo. I 24—25*) 'teque adeo, quem mox q. s. h. d. e. i.'
- 525 10 1 NAM SI VTRVMVIS HORVM 'uir' scilicet aut 'homo'. 2 MULIER VMQVAM TIBI VISVS acerbe 'mulier', ut supra 20 (*II 1, 17*) 'tu, inquam, mulier, quae me o. <l>, n. h. p.'
- 526 11 1 QVIBVS callide mulier et quasi nullius culpae conscia 'quibus?' dixit. 2 *Et* QVIBVS factis scilicet. 3 AT ROGITAS bene irascitur interroganti, nam interrogare qui sciat impudentiae est. 25

1 F. I. S. om. V || 3 AD F. om. V | gestus D, -um *rell.* || 5 ortis. *Et Sabbad.*: et artis *codd.*; an exortis? | τῶ ἰδιωτισμῶ V, ΤῶΤΙCΔΙΟ B, om. C || 8 aduersarii absentia B, aduersariis ob scientiam C, auersari ei ob scientiam V || 9 aduertentem (-dum B) <te> se BC || 10 quod *bis*] quae B | dicant B || 11 ita (i in *ras.*) C, iam BV | mihin] nihil *codd.* || 12 respondes B | cum turbatum BC | dauum V || 13 uir om. C || 14 ut <uirg.> V | i. c. <d.> C || 15 me uirum V | accusatiuo V, <aut> accusatiuo C | increpatione *Calph.*: inceptio *codd.*; inuentione *Schoell coll. 17, 1* || 16 auxesis V, auxocis B, auxéis C | adeo *add. W.* || 17 tuque *Verg.* || 18 quem mox om. BC | q. — i.] d. h. a. t. e . i. BC, om. V || 19 scilicet] s. V, om. BC || 20 ut <turba> B || 23 *Et Steph.*: ut *codd.* | atrocitas BC || 24 quid C, quae V



- 527 **12** 1 HEM TACES non 'num taces?', sed 'taces' celas.  
 2 EX QVI bene 'ex qui', quia argumentum impudicitiae  
 est puerperium taciturnum. 3 PEPERIT FILIA propositio  
 criminis. 4 ISTVC PATREM R. mira calliditas: rea mulier  
 hoc solo defenditur, quod accusat.
- 528 **13** 1 PERII EX QVI mire additum ad affectum 'perii'  
 et 'obsecro'.
- 527 **12** 5 ISTVC PATREM R. ex sua interrogatione accusauit  
 accusatorem.
- 528 **13** 2 NISI EX ILLO CVI DATA EST N. a uerisimili argu-  
 mentum. 3 NISI EX ILLO CVI D. E. N. solutio criminis  
 per fiduciam respondentis. Sallustius (*Hist. II fr. 111M.*)  
 'ita fiducia quam argumentis purgatiores d.'
- 529 **14** 1 CREDO NEQVE ADEO ARBITRARI P. E. A. ab accu-  
 satione maritus ad defensionem sui conuersus amisit, quod 15  
 ceperat. 2 SED DEMIROR QVID SIT mollior factus iam  
 non irascitur, sed miratur. 3 †NEQVE ADEO ARBITRARI  
 PATRIS EST ALITER† hoc est, quod ait Sallustius (*Hist. II*  
*fr. 111M.*) 'ita fiducia quam argumentis purgatiores d.'  
 4 ADEO uidet Phidippum nulla re alia quam mulieris 20  
 correptione lenitum.
- 530 **15** 1 QVAMOBREM TANTOPERE alia intentio criminis  
 hoc 'tantopere'. 2 NOS OMNIS CELARE VOLVERIS recte,  
 quia putat et Pamphilum esse celatum. 3 OMNES NOS  
 CELARE uidelicet et duae causae sunt celandi partus: si non 25  
 'tempore suo' euenerit, quod indicium stupri est, et si

1 num (dum C) taces] muta es *Rabbow* || 2 qvi et qui  
 quibus BC | impudentiae BV || 3 est om. B || 5 accuset C ||  
 6 ex quo <censes> C | ad effectum V, affectum BC || 8 istum  
 C || 10 nisi] ni C | n. om. BC | a om. V | uerisimile CV, -la  
 B || 11 e. n.] e. C, om. B | resolutio B || 13 fiduciae quam  
 <quam> V | argumenti (-um C) purgatores (-tior es V) d.  
*codd.* || 14 p. ci. a. B, om. V || 15 mariti C || 16 miror C ||  
 17 NEQVE — ALITER] *falsum lemma, cf. schol. 13, 3* || 19 fiduciam  
 (om. quam) BV | arg.<sup>m</sup> C | purgatores d. (dicit i. C) BC ||  
 20 alia quam] aliqua BC || 23 hoc tantopere om. V | omis B,  
 omnes V || 24 putat quia C | et om. B || 25 uidelicet *Sabbad.*  
 uidet BC, om. V

non 'recte' euenerit, hoc est monstri aliquid natum fuerit. hic autem et 'tempore suo' et 'recte' natum praedicat.

529 14 5 DEMIROR ualde miror, quod minus est quam 'irascor'.

531 16 1 PRAESERTIM CVM ET RECTE attulit mulieri compendium credulitas senis semel correpti, ne aliter suspicetur.

530 15 4 OMNES NOS C. V. antiqua locutio illam rem celo te.

531 16 2 PRAESERTIM CVM ET R. ET T. S. P. <τὸ> 'recte' 10 ad illud pertinet, quod non monstrum pepererit, τὸ 'tempore suo' ad spatium, quo praegnantibus esse consuerunt, id est ad mensium dinumerationem, quia et septimani nasci solent.

532 17 1 ADEON PERVICACI ESSE inuectio. 2 VT PVERVM 15 PRAEOPTARES PERIRE ab aetate infantis inuidia. 3 ADEON PERVICACI ESSE ANIMO peruicax est perseuerans cum quadam ui.

533 18 1 EX QVO FIRMIOREM INTER NOS ab accidentibus inuidia. 2 *Et* bene additum 'scires', quia imprudentia 20 in delicto ueniam frequenter extorsit.

534 19 1 POTIUS QVAM ADVERSVM ANIMI TVI LIBIDINEM ESSET C. I. N. a uoluntate peccantis inuidia. 2 'Animi tui libidinem' dixit, ut minimam causam magnis sceleribus subiecisset. 3 ESSET CVM I. N. antique non 'illi nupta' 25 sed 'cum illo nupta'. *ergo ambo sibi inuicem nubunt.*

2 et 1. om. V | et certe C, non recte B || 3 quam] quod B || 5 mulier *codd.*, *corr. Steph.* || 6 crudelitas B | correcti CV, corrupta B, *corr. ed. Med.* || 8 οἷς C || 9 te om. C || 10 PRAESERTIM — P. om. V | τὸ *add. Sabb.* || 11 ad illam C | .to. L, om. *rell.* || 12 praecante BC || 15 adeo p. a. e. V | inuectio *Steph.*: inuentio BC, om. V || 16 PRAEOPTARES PERIRE om. V | ad aetatem B | ADEON — ANIMO] adeon per. esse B, peruicaci V || 19 firmiore C, firmior est B, fir. V || 20 additur BV || 21 frequenter ueniam B || 22 TVI om. V | LIBIDINEM — N.] nichil hominis est i. t. B, nihilominus ē. i. e. CV || 24 libidinem B | nimiam *codd.*, *corr. ed. Med.* || 25 antique W.: -qui *codd.* | non om. B || 26 cum illi BC | ergo om. C



- 535 **20** 1 EGO ETIAM ILLORVM HANC bene 'etiam illorum': non enim hoc se dicit errasse, quod illorum putauerit culpam quae huius est, sed 'etiam illorum', ut commune peccatum fuerit. sed nunc totum quidem esse credit Myrrinae. 2 An 'etiam' pro adhuc, ut maior sit dolor, 5 qui necopinanti accidit uiro?
- 536 **21** 1 VTINAM SCIAM ITA ESSE ISTVC te miseram esse. sic alibi (*Heaut. I 2, 18*) 'miserum? quem minus credere est?' et erit sensus: utinam uere sis misera. 2 VTINAM SCIAM ITA ESSE hoc quidam sic accipiunt, quasi Phidippus 10 dicat: penes te culpa est, quam illorum esse credebam, et utinam, quod credo penes te esse culpam, ita esse certo sciam. — 3 *Quia dixit se miseram et miseros non nisi innocentes dicimus, ille hoc respondet: utinam in hoc negotio miseram te, non scelestam reperiam! sic Sallustius* 15 (*Hist. fr. inc. 25 M.*) 'atque ea cogentes, non coactos, scelestos magis quam miseros obstringi'. — et ideo sequitur 'sed nunc mihi in mentem': argumentum ex antecedentibus dictis et factis. 4 NVNC MIHI IN MENTEM VENIT recte 'nunc', quasi alias nihil suspicanti. 20
- 537 **22** 1 QVOD LOCUTA ES <O.> 'olim' pro 'ante'. 2 CVM ILLVM GENERVM CEPIMVS ut arbitrum capere dicimus, id est eligere. et cum laude locutus est Pamphili. 3 CEPIMVS elegimus. Vergilius (*Geo. II 230*) 'ante locum capies oculis'. 25

1 hoc C || 2 se dicit W.: sed *codd.* || 3 quae huius] quod unus B || 4 sed ne tuum quidem deesse (deest C) creditam (in *mg. B*) mirinam *codd.*, corr. *Steph.* (nisi quod credit esse); cessisse credit ad Myrrinam *Schoell* || 7 ITA ESSE om. B | ISTVC om. V || 8 miser CV || 9 esse et erit B, extiterit C || 10 esse ita C || 11 est <et> B || 13 scio V | miseram et <Cicero pro Milone (23, 63) 'miseros interdum ciues optime de re pu. meritos i. non. m. r. p. o.' sed> V; haec post 17 obstringi *inser. Sabbad.*, at videntur ex margine irrepsisse | misero C || 15 repperias B, rep- V, -rissem C; corr. *Steph.* | sic om. C || 17 obstringi CV, cod. *Cuiac.*, dstringi B (*Steph.*) || 18 sed hoc C, se ad hunc B | argumentum (-to V) in mente *codd.* || 19 num BC | MIHI — VENIT om. V || 21 QVOD — ES om. V | ES | et B || 22 ut — CEPIMVS om. B || 23 eligimus BC || <et> ante C || 25 oculis <u. p.> V

- 539 24 1 CVM EO UIRO. 2 QVI MERETRICEM AMARET QVI Pernoctaret foris non in hoc est accusatio, quod hoc locuta sit, sed argumentum est, quod celare uoluerit partum, quae hoc olim dixerat. 3 Pernoctaret propter illud, quod dixerat (*I, 2, 82*) 'quid? interea ibatne ad Bacchidem? — Cotidie'. 4 *Et* nota familiariter hoc uerbum poni a Terentio. sic et in Eunucho (*Ad. IV 1, 15*) 'sed si hic pernocto, c. q. d., S.?'
- 540 25 1 QVAMVIS CAUSAM hoc propter spectatorem dicitur, ut gestorum meminerit. 2 QVAM IPSAM VERAM M. 10 quia sola ex omnibus defendi non potest.
- 541 26 1 MVLTQ PRIVS SCIVI QVAM TV ILLVM omnes gloriantur prospici ac(umine), ut (*Ad. III 3, 42—43*) 'ac non totis <sex> mensibus prius olfecissem, quam ille quicquam fecerit?' 2 MVLTQ PRIVS SCIVI QVAM TV ILLVM bene 15 pergit, quia taciturnitas pro confessione accepta est.
- 542 27 1 VERVM ID VITIUM NVMQVAM DECREVI ESSE hoc intellegi non potest, nisi 'uitium' bis numero subaudieris. 2 ADVLESCENTIAE melius dixit 'adulescentiae' quam 'Pamphili', ut quod in aetate fuerat, non timeret in genero. 20
- 543 28 1 NAM ID OMNIBVS INNATVM EST 'amare in adulescentia'. 2 AT POL IAM ADERIT SE QVOQVE ETIAM CVM ODERIT mire senectutem accusat senex, cum et uelocem ostendit his uerbis et addit 'se quoque oderit', quasi dicat:

3 partum *om.* V || 4 quae] quod V, quam C | propter *Steph.*: post *codd.* || 7 et *om.* C || 8 huc V | c. — S.] c. u. q. d. V || 9 causa B | propter L, post *rell.* | dicitur *om.* B || 10 meminerit] meo B || 12 scimus B, s. V | q. t. (*om.* ILLVM) V || 13 prospici acumine ut *W. duce Schoellio*: prospici ac ut B, perspicui aut C, perspicacia. ut V | ac (*sic et Eugr. Eun. II 2, 46; Isid. orig. XI 1, 47*) hac B, hec CV; aut *Ter.* || 15 fecerit BC, f. V; coeperit *Ter.* | scivi — ILLVM] etc. V || 16 quia] cui C || 17 NVMQVAM — ESSE] n. V, etc. B || 19 <ab> adolescentiae B || 20 in genero CV, *cod. Cuiac.*, ingenio ingenere B; in ingenio *Steph.* || 21 in adolescentia amare C || 22 SE — ODERIT *om.* V | CVM] dum BC || 23 odit C | <ut> mire (-ra C, -retur B) *codd.* | accuset V | <iam> et <aetatem> uelocem V || 24 uerbis <iam aderit> *Steph.* | et addidit BC, *om.* V; *corr. Steph.* | quasi — solum] se quoque V



non solum non amabit, sed et odio habebit, et non alienas mulieres modo nec cum his uxorem quoque, sed etiam se ipsum. 3 Plus ergo illatum quam ratio deposcebat, se mire ad exprimendum affectum senis. 4 SE QVOQVE ETIAM CVM O. id est: ut paeniteat eum sui facti. 5 Et plus dixit 'se', quam si diceret 'facta sua'.

544 29 SED VT OLIM hic ostendit cur superiora (v. 22 sq.) dicta sint.

545 30 1 VT FILIAM AB EO ABDVCERES uehementius dixit, quam si diceret 'ut filiam ei non redderes'. 2 NE QVOD 10 EGO EGISSEM ESSET RATVM quod ab eo abducis, non bona socrus es; quod filiam, non bona mater es; quod irrita facis, quae ego gessi, non bona uxor es, inquit.

546 31 1 NVNC RES INDICIVM FACIT hoc est: quod cela- 15 uisti partum. 2 ID NVNC RES quasi dixerit 'inde scio'. 3 QVO PACTO FACTVM VOLVERIS non solum quod fecit, sed et quod uoluit obicit. 4 QVO PACTO FACTVM VOLVERIS deest 'fieri'.

547 32 1 ADEO ME ESSE PERVICACEM uim agentem per- 20 niciosamque. 2 CENSES CUI M. S. deest 'ei' uel 'circa eam'. 3 CUI MATER SIEM rursus a uerisimili; an mater contra filiam faciat.

548 33 1 SI EX VSV ESSET HOC MATRI. callide mulier ex his, quae dixit senex, defensionem arripit; nam ille sic ait (v. 23—24) 'negabas posse filiam tuam te pati cum

2 mulieres] meretrices B | cum hic BC, om. V; corr. ed. Med. || 5 ETIAM om. C | facti. Et W.: facti sed B, factis et C, facti nec V || 6 dixit se] dixisse B, dixit V | si om. C || 7 SED — ostendit om. V | olim <ostendimus> B | ostendisti BC, corr. Goetz et Schoell || 8 sint W.: sunt codd. || 9 VT — EO om. V || 10 NE] me B | QVOD] quia B, quem C || 11 RATVM] factum C || 12 es 1. om. V || 13 non L, ne V, et BC || 14 es om. V || 15 facit <rei> B, facite <ei> C | quod] quae B, om. C || 16] ID iam C | unde BC || 17 facit C || 18 et om. V | obicit CV || 20 ADEO ME ESSE om. V | peruicacem V, per BC; inde per uim ag. Steph. | adeo Ter. et Eugr. || 21 CUI M. S.] enim s. B, cui V || 23 facit C || 25 arripuit V

- eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret f. 2 EX  
VSV NOSTRO id est utile, si pro nostra esset utilitate.
- 549 34 1 TVN PROSPICERE a persona. 2 AVT IVDICARE  
NOSTRAM 'prospicere' futura, 'iudicare' praesentia.
- 550 35 1 AVDISTI EX ALIQVO ἡθικῶς satis et oratorie 5  
'aliquo', ne sit certa persona. 2 Bene 'aliquo': ademit  
indicibus auctoritatem. 3 QVI EVM VIDISSE DICERET non  
'qui uidisset'.
- 551 36 1 EXEVNTEM AVT INTROEVNTEM sic Cicero (*pro Cael.*  
11, 27) 'qui in hortis fuerit, qui unguenta sumpserit, qui 10  
Baiaes uiderit'. 2 AVT INTROEVNTEM σύλλημψις prima, ut  
(*Phorm. I 2, 36*) 'in ludum ducere et reducere'. 3 EX-  
EVNTEM AVT INTROEVNTEM σύλλημψις διανοίας, quia conclu-  
ditur de sequentibus 'ad amicam'. 4 Et mollis est ἔξου-  
θεμισμός criminis de consuetudine: non enim dixit 'ami-  
caam' plectentem amicam'. 5 QUID TVM POSTEA τῷ ἰδιωτισμῷ,  
quo contemnimus crimina leuiora.
- 552 37 1 SI MODESTE adhibito modo. 2 Vel certe cum  
pudore ac modestia, ita ut celatum uoluerit. 3 NONNE  
DISSIMVLARE NOS duobus modis feruntur peccata: uel igno- 20

1 amaret — f.] etc. V || 2 esset om. C || 3 tum C, tu V,  
om. B | a persona om. C || 4 NOSTRAM om. V | diiudicare *codd.* ||  
5 ex aliquo audistis C | ἡθικῶς *Steph.*: ΗΘΙΚΝ B, ἡθικῆ V,  
om. C || 6 ne sit certa W.: non sincera BCV || 7 cum CV ||  
8 non qui] numquam B || 9 intrantem V | sic — 11 INTROEVNTEM  
om. C || 10 qui — fuerit non legitur in *codd.* Cic. | quin in B ||  
11 uiderit <non enim (nonne tum B) dixit amplectentem ami-  
cam> BV; cf. *infra* | silensis B, sylempsis V, \*\*\*\* C ||  
13 ΦΥΔΔΡΔΔΥΙCΔΙΔΗΟ . iacet mollis est B, σύλλημψις διανοίας  
et mollis est V, \*\*\*\*\* iacet mollis est C; et mollis est  
*hic del., infra inser. Sabbad.* | concluditur *Schoell.*: coe luditur  
C, aceluditur V, luditur B || 14 ad comicam B; ab amica  
*Sabbad.* | Et mollis est] v. *supra* | ΟΖΟΥΘΕΝΙCΔΔΙΟC B, ἔξου-  
θέμισμος V, \*\*\*\*\* C || 15 non — amicam *huc transp. Sabbad.,*  
v. *supra* || 16 qui BC | TVM om. BV | ΤΥΝΔΥΙΤΤΙCΔΙΘC B,  
τῷ ἰδιωτισμῷ V, *cod. Cuiac.*, \*\*\*\*\* C || 17 quo om. C || 18 sed  
modeste B, si mod. V, inde C | certe *Steph.*: recte *codd.* || 19 ut  
aut celatum B, ait aut sceleratum C || 20 peccata feruntur C |  
uel] aut V



scendo uel cohibentia. 4 Modo 'dissimulare' est ignorantiam fingere.

553 **38** 1 MAGIS HVMANVM EST bene, quia et illud humanum, <'magis humanum'> dissimulare. 2 An 'magis dissimulare'? an quia et irasci et arguere humanum 5 est? 3 MAGIS HVMANVM nota pro 'humanius' Terentiano more. 4 QVI NOS ODERIT 'qui' unde uel quamobrem.

5 *Et* recte: nemo dolens, quod non ametur, id facit, quo magis odio sit.

554 **39** 1 NAM SI IS POSSET AB EA SESE DEREPE- 10  
LERE oratorie <non> contentus defendisse Pamphilum hoc ipso illum, quo accusatus est, laudat. 2 DEREPE-  
NERE una pars orationis est.

555 **40** 1 QVICVM TOT CONSVESSET A. laudat ubique eos Terentius, qui consuetudine uincuntur, ut alibi (*Andr.* 1 15  
1, 83) 'hic paruae consuetudinis causa' et mox (*I* 5, 44) 'neque me consuetudo neque amor commoueat'. 2 Ergo ferus, quem longa consuetudo non commouet. 3 QVICVM TOT non 'quacum' sed 'quicum', ut 'a quibus', non 'a quis'. 4 *Et* 'consuesset' proprie dicitur in stupro. 20

5 NON EVM HOMINEM DUCEREM non solum, inquit, homo non esset, id quod forsitan nihil nostra intererat, sed quod nobis maximum est, uir stabilis filiae esse non posset.

556 **41** 1 NEC VIRVM SATIS 'uir' modo maritus.

555 **40** 6 NON EVM HOMINEM DUCEREM NEC VIRVM SATIS 25

1 cohibentia BC, -tiae V; coniuentia? || 3 magis humanum *add. W.*; dissimulare *om. V* || 5 dissimulare] humanum C | et 1. *om. C* || 6 humanus (-nis V) *codd., corr. ed. Med.* || 7 unde qui (quod C) BC || 9 quo *Steph.*: quod *codd.* || 10 POSSET — AVELLERE] p. de. V || 11 non *add. Steph.* || 12 ipsum illud B | quo *Steph.*: quod *codd.* | DEREPE- — est *om. B* || 14 consuescit C | A. *om. BC* || 15 uinciuntur V || 16 causa <mortem h. t. f. f.> V | ut BC | mō C || 17 me *om. B* | amor. . consuetudo V || 19 sed] se BC | ut *om. C* | a<li>quibus B | <et> non V | a<li>quis (li *del. B*) BC || 20 Et *om. C* | consuescit CV || 21 dicerem (-re B) *codd.* || 22 id] ut B | sed quod <sed quidem> B || 23 uir] u u B | stabilis] modo maritus C; *cf. infra* || 24 VIRVM] uir *codd.* | modo] non V || 25 EVM *om. B* | dicerem (NEC — ducerem *om.*) C

FIRMVM GNATAE potest et sic intellegi: <non> eum hominem ducerem, qui consuetudinem longi temporis temere abrumperet.

556 **41** 2 NEC VIRVM SATIS FIRMVM GNATAE quem res uenerae non mouerent; nam 'firmum' etiam hoc possumus intellegere ualidum in officium coitus. sic Horatius (*Serm. II 3, 216—17*) 'fortique marito destinet uxorem'.

3 MITTE ADVLESCENTEM OBSEURO his uerbis solemus commenticia argumenta contemnere, ut (*Heaut. IV 1, 24*) 'misericordia, animus maternus: sino' et alibi (*Phorm. II 10 1, 64—65*) 'imprudens timuit adulescens': sino 'tu seruus'.

4 Etenim ille dixerat (*v. 27*) 'uerum id uitium numquam decreui esse adulescentiae' <et> (*v. 17*) 'adeo pernicaci esse animo, ut puerum praeoptares' etc.

557 **42** 1 ET QVAE ME PECCASSE AIS ABI SOLVS SOLVM CON-15 VENI recte hoc dicit mulier utpote memor, quid cum Pamphilo sit locuta. 2 *Et* 'solus solum' ideo, quia metuit, ne orata sua non seruet Pamphilus et id multi sciunt.

558 **43** ROGA VELITNE AN NON VXOREM uerba, quibus cum Pamphilo loquatur socer, ne, si aliter agat, res pandatur 20 genero.

559 **44** RECTE EGO CONSVLVI MEAE illum, inquit, nolle signum erit me prouidisse filiae.

560 **45** SI QUIDEM ILLE IPSE NON VVLT ET TV SENSISTI ESSE animaduertendum, quemadmodum omnia, quibus se 25 defendit Myrrina, in malam partem accipit Phidippus et hinc magis accusat, unde illa se purgat.

1 natos *B* | sic] scio *B* | non *add. Steph.* || 2 consuetudine *BC* || 4 natae *B* || 5 commouerent *C* | hoc etiam *V* || 8 obseuro *om. V* || 10 animus — sino] animos (*om. C*) maternos (*om. B*) his (*hic V*) notos (natos *B*) *codd.* || 11 si notus seruus *codd.* || 13 decreuisse *BC* | et *add. W.* | adeo *B* || 14 animo esse *V* | praeoptarem *CV, om. B* | etc. *om. CV* || 15 ET — CONVENI *om. B* | QVAE] quem *V*, qm *C* || 16 dicit *Steph.*: dum *BC*, datur *V* | mulieri *codd.*, *corr. Steph.* | quod *B* || 18 multi id *C* || 19 NON VXOREM *om. V* || 20 ne si *Steph.*: nisi *codd.* | res pandatur *cod. Cuiac.*, respondeatur *rell.*; repudium detur *Wieling coll. schol. ad 46* | genere *B* || 22 nollem *CV* || 24 NON — ESSE] n. u. est *V* || ET *om. C* || 26 accipit partem *C*



- 561 46 ADERAM CVIVS CONSILIO FVERAT EA PAR PROSPICII non dixit 'cuius consilio repudium daretur Pamphilo'. ita ad bonum omnia exitum spectant.
- 562 47 ESSE AVSAM FACERE HAEC INIVSSV MEO abducere filiam, celare partum, exponere puerum.
- 563 48 1 INTERDICO NE EX. inter edico et interdico hoc interest: edicimus quod iubemus fieri, interdici-  
mus quod uetamus fieri. 2 Edicimus etiam uni generi hominum, interdici-  
mus diuersis. itaque praetoris edicta et interdicta dicuntur. 3 INTERDICO separatim dicen-  
dum legendumque, quia 'interdico ne uelis' non est in-  
tegrum. 4 INTERDICO NE EXTVLISSE EXTRA AEDES id agitur, ne sub hoc incerto intercipiatur puer et tragoedia fiat ex comoedia.
- 564 49 1 MEIS DICTIS PARERE HANC '<hanc>' demonstra-  
tue et accusatorie dixit quasi tam contumacem. 15  
2 HANC QVI POSTVLEM quid est 'hanc'? utrum mulie-  
rem? an uxorem? an contumacem feminam?
- 565 50 1 IBO INTRO ATQVE EDICAM SERVIS sibi ipse hoc  
dicit τῷ ἰδιωτισμῷ. 2 EDICAM SERVIS NE QVOQVAM EF-  
FERRI SINANT et hoc recte poeta, quia ui opus est, ne  
compleat Myrrina, quod promisit de exponendo puero;  
ait enim (III 3, 40) '[de] continuo exponetur'. 20
- 567 52 1 NAM VT HIC LATVRVS HOC SIT SI IPSAM hic  
ostenditur causa, cur perpetuo celandum sit senibus uitium 25  
uirginis. 2 NAM VT HIC LATVRVS HOC SIT quantum

1 ADERAM CVIVS] melius *codd.* || 2 ita] ne V || 3 bonum *cod.*  
*Cuiac.*, domum BC, unum V | expectant (ante exitum C) BC ||  
4 esse ausum V, ausam esse C | HAEC *om.* C || 6 NE — interdico  
*om.* C | EX.] et B | inter edico et *Steph.*: interdico et V, *om.* B ||  
7 dicimus *codd.*, *corr. ed. Med.* || 8 quae V | fieri *om.* V | dici-  
mus CV, et dicimus B | etiam] enim V || 9 dicta V || 12 EXTRA  
AEDES] audes B, p. n. s. d. V || 13 incerto] modo certo V ||  
15 hanc (post dixit) *add. Steph.* || 18 an 2. *om.* V || 19 illic intro  
C, intro ibo B | atque exigam seruis (-us B) BC, at. c. ser. V ||  
20 dicit *om.* C | T( ) ΙΔΙΩΤΙΣΜ( ) B, τῷ ἰδιωτισμῷ V, \* \* \* \* C |  
quoque B | eo ferri C || 21 SINANT *om.* V || 23 de] dein *Klotz*,  
*secl. W.* An de <eo>? || 24 ipsa C | hic W.: sic *codd.* || 25 seni-  
bus] seni *Steph.*; *recte?* || 26 vt] si V

iracundiae habiturus sit, quantum furoris: hoc enim significat 'ut'. et simul poeta, quod alibi obscure facit, hic aperte demonstrat, quod periculum sit in fabula, nisi *καταστροφή* succurrat.

568 **53** NON CLAM ME EST hoc est scio. 5

569 **54** 1 NEC QVA VIA SENTENTIA EIVS nescio, quomodo ex iracundo placidus fiat. 2 SENTENTIA EIVS POSSIT MUTARI SCIO de puero non exponendo.

570 **55** 1 HOC MIHI VNVM EX PLVRIMIS MISERIIS hoc adhuc, inquit, malum non mihi euenerat, cum euenerint 10 multa. 2 *Et uide an quasi cum gemitu et percontatiue pronuntiandum sit; etenim 'si' (v. 56) obscuram locutionem facit, nisi forte cum uel quod significat. —*

*3 HOC MIHI VNVM EX PLVRIMIS MISERIIS R. F. MALVM CE omnibus malis 'reliquum' cum dicat, maximum malum 15 significat; nam non mediocre est, quod omnium miseriarum est ultimum et inter multa mala reliquum. — quod si accipimus, possumus et nos interrogatiue pronuntiare.*

571 **56** SI PVERVM VT TOLLAM COGIT recte 'tollam': quaestio unde sit. 20

572 **57** FORMA IN TENEBRIS NOSCI NON QVITA EST ab actiuo queo passiuum facit queor et inde participium 'quita est'. sed antique dixit.

573 **58** NEQVE DETRACTVM solet enim fieri.

574 **59** 1 IPSE ERIPVIT VI IN DIGITO hic ad exitum spectat 25 *παρὰσκένη*, quia per anulum fiet cognitio. 2 IPSE ERIPVIT VI IN DIGITO e contrario, inquit, factum est, ipsa ut non eriperet, sed ipsi eriperetur.

2 et] est CV || 3 sit om. BC | *καταστροφή* \*\*\*\* C || 4 succurrit C || 6 ne B || 7 fiat placidus C | mutari possit B || 9 utrum BC || 11 multa] mala V | uide an Steph.: uideam BC, uide eum V || 12 ut enim C || 14 uitium B | R. F.] restat BC, om. V | MALVM om. V || 16 est om. CV || 17 mala multa B | si W.: sic BV, sit C || 19 si] ut *codd.* | cogis B, om. V | quae scio CV || 21 est om. V || 22 fecit BV | queor et inde] queo retinendo B, reticenda C || 24 detractatum B || 25 VI om. BC, IN om. V; sic et *infra* | hoc V || 26 *ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ* B, *παρὰσκένη* V, \*\*\*\* C | qua B || 27 ipsa om. C



- 575 **60** SIMVL VEREOR PAMPHILVM NE ORATA NOSTRA scilicet si sustulimus cogente sene eum puerum, quem exposituri Pamphilo paulo ante promisi.
- 576 **61** CVM SCIET ALIENVM PVERVM TOLLI PRO SVO non solum, inquit, 'tolli' aegre feret 'alienum', uerum etiam 'pro suo'.

## 2.

- 577 **1** **1** NON CLAM ME EST in hac scaena uelut qualitas negotialis in disputationem uenit, iustumne sit repudiari coniugem causa matris, et omnino <ab eo> quod fieri deceat. **2** NON CLAM ME EST GNATE MI bono ordine a 10 purgatione sui incipit mater abitura, ne quod discedit iracundiae uideatur. **3** TIBI ME ESSE SUSPECTAM id est: in suspicione me tibi esse. **4** VXOREM TVAM blandius 'uxorem' significauit, quam si diceret 'Philumenam'.
- 578 **2** **1** *Et* 'mores' proprie senum dicuntur, unde senectus 15 morosa et morosi homines, qui sui cuiusdam moris sunt. **2** ETSI EA DISSIMVLAS SEDVLO 'ea' id est quae scio. **3** *Et* 'ea' pro eam rem. sed absolute occurrit supra latae sententiae et genere neutro. **4** *Et* est ordo: etsi ea dissimulas sedulo, <non clam me est>. 20
- 579 **3** **1** VERVM ITA ME DI AMENT ITAQVE OBTINGANT coniectura, quae soluitur iureiurando.
- 580 **4** **1** NVMQVAM SCIENS COMMERVI bona exceptio, quia possumus inscienter aliquem laedere, quae res ad ueniam pertinet. 25

1 pamphilus C, p. V | NOSTRA om. CV || 2 si om. V | sustulerimus Steph. | exposituri B, exposcit uiri C, exponi uiro V || 4 alicunde V || 5 aegre feret Steph.: agere refert *codd.* || 7 ME om. B | est <tibi me esse> B, est <etc.> V || 8 disputatione *codd., corr. Steph.* || 9 ab eo — deceat W. (*coll. Eugr.*): quod fieri debeat *codd.* || 10 GNATE MI] natam C, nate BV || 11 nec B, neq V || 13 me tibi esse om. V | blandius uxorem om. C || 15 senum ante proprie B, post dr̄ V | unde] ut V || 16 qui sui] quae siui B, quasi C || 17 quaestio B || 19 et] in C || 20 non — est *add. Steph.* || 21 AMENT — OBTINGANT om. V || 23 non quod scies B || 24 inscienter (*post aliquem*) V, scient C || 25 pertineret C, -nent B

579 3 2 ITAQVE OBTINGANT EX TE perseueranter ita rem  
probat Pamphilo, ut blanda sit. 3 ITAQVE duae partes  
orationis.

580 4 2 <VT> NVMQVAM SCIENS COMMERVI hic est ordo  
iuris iurandi, ut cum praeposuerit 'ita', sequatur 'ut'. 5  
Cicero (*div. in Caec. 13, 41*) 'ita mihi uelim deos propi-  
tios, ut cum illius temporis mihi uenit in mentem'.

3 MERITO VT CAPERET ODIVM bene dixit 'merito', nam  
immerito ut quis nos non oderit, non est in nostra manu.

4 Haec exceptio est. Plautus in Trinummo (*I 2, 68*) 10  
'quin dicant, non est: merito ut ne dicant, id est'.

5 MERITO VT CAPERET ODIVM ibi est enim culpa sine  
merito.

581 5 1 TEQVE ANTE QVAM ME AM. deest 'tam', ut sit ordo:  
et quam te me amare rebar, tam firmasti fidem ei rei. 15

2 TEQVE ANTE QVAM ME AMARE REBAR ordo et sensus  
hic est: et quod ante rebar, ei <rei> firmasti fidem, neque  
me fefellit, quod ante rebar te me amare; nam ei rei  
hodie firmasti fidem, id est probationem attulisti.

582 6 1 NAM MIHI INTVS TVVS PATER dixit enim supra 20  
(*III 5, 65*) 'atque in eam hoc omne, quod mihi aegre  
est, euomam'; potuit enim euomendo narrasse, quod matrem  
filius praeposuisset uxori. 2 TVVS PATER familiaris  
quam si diceret 'Laches'.

1 per (pro B) se iurat ueritatem *codd.*, *corr. Goetz* (ita rem  
*cum Steph.*) || 5 proposuerit BC | ut *om. V* || 7 cum] cū dū C, dii B ||  
8 vt — ODIVM *om. V* | otium B || 9 quis ut C | non 1. *om. BV* ||  
10 exceptio haec C || 11 quin] quid *codd.* | ne *om. V* | idē C,  
non est B || 12 capere *codd.* | sine] si CV || 14 -qve *om. V* | ME  
AM.] eam *codd.* | tam] eam B, cā V, *om. C* || 15 et] ante C | te  
meam (me eam C, eam V) uerebar *codd.* | tam] tamen BV,  
tantum C || 16 me (demeam B, īeam C) auerte (adu- V, ante  
C) rebar *codd.* || 17 ante uerebar *codd.* | rei *add. Steph.* | neque  
me] neque meam B, rem quae me V, in eam rem que C || 18 te  
— nam] et me amare nam BV, et in eam ut & C || 19 firmasti  
hodie B || 20 intus mihi pater tuus C || 22 enim euomendo *Steph.*:  
et (*om. B*) in euomendo (eundo C) *codd.* || 23 tvvs] eius C ||  
24 diceretur V



- 583 7 1 PRAEPOSITAM AMORI TVO plus dixit 'amori tuo' quam si 'uxori tuae' diceret.
- 584 8 1 VT APVD ME PRAEMIVM ESSE POSITVM laborat mulier, ne, quod dictura est, odio aut dolore aut certe ira facere uideatur. 2 PRAEMIVM ESSE POSITVM sic Vergilius (*Aen. I 461*) 'sunt hic sua praemia laudi'.
- 585 9 1 MI PAMPHILE HOC ET VOBIS ET MEAE COMMODOV rem duram dictura uide quantis praeblanditur uerbis remque praemollit!
- 583 7 2 NVNC TIBI ME CERTVM EST CONTRA GRATIAM a iusto. 10 3 CONTRA nunc uicissim.
- 585 9 2 HOC ET VOBIS ET MEAE ab honesto. 3 MI PAMPHILE HOC ET VOBIS ET MEAE principium hoc aliquid precantis est feminae. a blandimento ergo incipit, ut libenter audiat. 15
- 586 10 1 EGO RVS ABITVRAM HINC CVM TVO <ME ESSE CERTO> DECREVI PATRE 'certo' dixit, ne sit dissuadendi locus. 2 CERTO DECREVI ad hoc addit 'certo decreui', ut non audeat dissuadere filius.
- 587 11 1 NE MEA PRAESENTIA non dixit iam 'culpa' sed 20 'praesentia'. 2 NE MEA PRAESENTIA ab utili.
- 588 12 QUID ISTVC CONSILI EST bene, quia illa 'decreui' dixerat.
- 589 13 1 ILLIVS a persona; STVLTTITIA a causa; VICTA non enim uolens; EX VRBE a loco; TV a persona; HABITATVM a facto. 2 ILLIVS STVLTTITIA uide, quam oratorie omnia congererit: a personis, a causis, a locis, a factis.

2 tuae om. CV | diceret L, -retur *rell.* || 3 ME om. B | primum B | positum esse C || 4 certa B || 5 primum BC || 7 MI om. C | ET 1. om. CV | et me B, et mihi C, i. m. V || 8 dicturam (*ante duram B*) *codd.*, *corr. Steph.* | quantis <et> V, quanti BC || 9 praemolliat B, -llitur C || 10 EST CONTRA om. C | GRATIAM *post* 11 CONTRA V | a iusto CONTRA om. B || 12 ab — MEAE om. B || 13 et hoc nobis C | est precantis V || 14 ab C || 16 ergo rus abitura BC | HINC — PATRE] certum V || 17 certum *codd.* || 18 CERTO] cum tuo *codd.* | addidit *codd.*, *corr. W.* || 20 non — PRAESENTIA om. C || 24 an persona BC | a causa — 26 STVLTTITIA om. C || 26 a om. B

- 3 ILLIVS STVLTTITIA ab utili. 4 Mire autem et 'rus' <et> 'ex urbe' et 'habitatum' dixit.
- 590 14 1 VT QVI NOBIS MATER MALEDICTVM VELIT ab honesto. 2 NON FACIES NEQVE SINAM primo 'non facies', deinde si facere perseueraueris, 'non sinam'. 3 Et 5 'non facies' non est interdicens, sed quasi dicat: non te scio facturam rem tam prauam. sunt autem qui 'neque sinam' iungant inferioribus, sunt qui totum contexte legant 'non facies' usque 'modestia'.
- 591 15 MEA PERTINACIA ESSE DICAT FACTVM bene retinet, 10 cum uult sua interesse, ne fiat.
- 592 16 TVM TVAS AMICAS <TE> ET COGNATAS DESERERE in dissuadendo miscuit et honestatem et utilitatem.
- 593 17 1 MEA CAUSA NOLO non est superbum 'nolo', sed consuetudine dicitur. 2 NIHIL POL ISTAEC RES MIHI 15 contra omnia. et ab ultimis incipit. 3 ISTAEC RES 'amicae' 'cognatae' 'dies festi'.
- 594 18 1 DVM AETATIS TEMPVS TVLIT 'tulit' pro passum est, permisit: et in bonis enim et in malis 'tulit' dicitur. 2 DVM AETATIS TEMPVS TVLIT PERFUNCTA SATIS SVM 20 SATIAS IAM ME TENET si, inquit, meae uoluptatis causa exercenda sunt, iam non delectant; si officii ac religionis, iam non possum, quae sim anus. 3 Necessaria diuisio, quia ille et religionem incusserat festorum dierum. 4 DVM AETATIS non, inquit, reprehendar, quae, cum po- 25 tuerim, perfuncta satis sum. sic Vergilius (*Aen. II 291*)

2 et *add. Steph.* || 3 uelint *B*, uenit *C*, n. *V* || 4 faciet *B* | non facies *om.* *C* || 6 <et> non 2. *V* | te non *C* || 7 facturum *C*, -ram (*post rem*) *B* || 8 interioribus *BC* || 10 dicat esse *V* | retinēt *B* || 11 uult *post sua C*; uidet *Hartman*, innuit *Schoell* || 12 TVM] cum *B*, cur *C* || DESERERE *om.* *V* || 13 inditus (-tiis *C*, *om.* *V*) suadendo *codd.* | utilitatemque *C* || 14 superbum] *cf. ad Andr. II 5, 7; Ad. III 3, 25* || 15 POL — RES] iam *V* | res <est> *C* || 16 contra<hit> omnia *Schoell* || 18 TEMPVS — 20 AETATIS *om.* *V* | pro *om.* *B* || 19 malis <n. > *C* || 21 facias *C*, satietas *V* | ME *om.* *C* | meae] me *B*, nec *V* | uoluptatis (*post causa*) *B*, uolunt- *C* || 23 iam *om.* *C* | quasi minus necessarie *V* || 25 non] ut *C* | reprehendat *B* | potuerint *C*



- 'sat patriae Priamoque datum'. 5 SATIAS IAM TENET  
nimis materno atque aniliter.
- 595 19 1 HAEC MIHI NVNC CVRA EST MAXIMA hoc nimis  
serio pronuntiandum. 2 *Et* 'ne cui' maluit quam 'ne  
tibi' dicere. 3 VT NE CUI MEAE LONGINQVITAS AETATIS 5  
OBSTET hoc ad nurum, exspectationem ad filium refert.  
hinc enim odio digni parentes exspectati appellantur.
- 596 20 LONGINQVITAS AETATIS OBSTET MORTEMVE EXSPECTET  
MEAM cum sedulo agat socrus, nè quid per iracundiam 10  
statuisse uideatur, uide tamen, ut intermisceatur indignatio  
et multa dolore deprompta sint: quod poeta non inuitus  
facit ad mores exprimendos personasque reddendas.
- 597 21 1 HIC VIDEO ME ESSE INVISAM quia rus decreuit  
pergere, non quasi nurum <uitatura> sed locum. 2 *Et*  
mire 'inuisam' et non addidit cui, sed dixit 'tempus est 15  
concedere': quia anus sum? an quia nurus in domo?
- 598 22 1 OMNES CAVSAS P. O. bene 'omnibus', ne specia-  
liter 'nurui' dixisset. 2 *Et* generaliter dixit.
- 599 23 1 ET ILLIS MOREM GESSERO mire 'illis', non 'nurui'.  
2 *Et* 'morem gessero' acriter dictum, ut ostendat hoc 20  
illos olim uoluisse, ut expelleretur domo. 3 Ut si dicas  
inimicum tibi morem gessisse, quod se suspenderit.
- 600 24 1 SINE ME OBSEURO HOC EFFVGERE VVLGVS quia  
dixerat maritus eius (II 1, 4) 'omnes socrus oderunt  
nurus'. 2 SINE ME OBSEURO HOC EFFVGERE potentissi- 25  
mum est ad extorquendum aliquod argumentum, cum his,

1 facias *C*, saties *V* || 2 materno] inane *ut vid.* *B* | aliter *B* ||  
3 maxuma *B*, max.<sup>o</sup> *C*, m. *V* || 4 maluit — dicere *W.*: alio  
(odio *V*) quam (quod *B*) me tibi diceret *codd.* || 5 vt] aut  
*codd.* | MEAE *om. C* || 6 hoc — OBSTET *om. C* || 8 -ve] ne *V* ||  
9 agas *BC* | iram *CV* || 10 intermisceat *codd.*, *corr. Steph.* || 11 sunt  
*CV* || 12 -que *om. B* || 13 hinc *B* || 14 nurum] i mirum *B*,  
\*\*\* *V* | uitatura *add. Steph.* || 17 p. o.] praedixit omnibus  
*BC* || 18 nurus dixisset *codd.*, *corr. W.*; laesisset nurum *Calph.* ||  
19 ET — nurui *om. B* | mire — gessero *om. C* || 20 ut *om. C* |  
21 olim <dudum> *B* || 23 <hoc> *B* || 24 dixit *C* | eius  
*om. C* || 25 OBSEURO — EFFVGERE] ob. *V* || 26 ad] arte *B*, a te *C*,  
*om. V* | extorquere dum *CV* | iis *V*, is *B*

quibus cari esse debemus, nostra potius causa quam illorum dicimus uelle nos aut nolle quod facimus: nam et Pamphilus supra (v. 14) sic dixit 'non facies neque sinam' etc. 3 QVOD MALE AVDIT <ut> supra (v. 14) ab honesto.

601 25 1 ABSQVE VNA HAC FORET 'absque' extra, ut sit aduerbium magis quam praepositio. 2 Et VNA 'res' subaudienda. 3 Et totum ἐν ὑποχρίσει statimque iungendum 'hanc matrem habens talem, illam <autem> uxorem'.

4 Vel certe 'absque foret' pro 'abesset'. alii 'hac' 10 de uxore dici putant, ut sit 'absque' praepositio.

603 27 NON TVTE INCOMMODAM REM VT QVAEQVE EST IN ANIMVM INDVCAS PATI Horatius (c. I 24, 19—20) 'durum, sed melius fit patientia, quicquid corrigere est nefas'.

604 28 1 SI CETERA ITA SVNT bene 'cetera': absque uno 15 quodam et differenti. 2 ITAQVE VT <EGO> ESSE ILLAM EXISTIMO quia potuit dici ei 'o socrus, ergo dubitas de integritate nurus tuae?', addidit 'itaque ut ego illam esse existimo'.

605 29 1 DA VENIAM HANC MIHI REDVC IL. 'mihi': propter 20 quam putas non reducendam. 2 VAE MISERO MIHI nec negat nec promittit, sed ingemescit, utpote qui penitus dolore commotus aestum animi dissimulare iam non potest.

3 VAE MISERO MIHI nihil potuit pro rerum qualitate respondere nisi ut ingemesceret Pamphilus.

1 causa potius CV || 3 faciet C || 4 ut add. W. || 6 una haec V, hac una B | ut sit om. C || 8 Θηνηοχρίσει B, ἐνυπόχρισσει V, \*\*\*\*\* C || 9 hanc om. C | habeam V || 10 pro abesset Steph.: probasset codd. | alii etc.] fort. coniungendum cum schol. 25, 1 | haec codd. || 11 ut om. B || 12 non tu C | INCOMMODAM — PATI] c. i. r. V | in animum est C || 14 melius] leuius Hor. || 16 quosdam BC | et dissenti B, edisserenti C, edissenti V || 17 eia o socrus V || 18 <atque> addidit C | atque (hic om. C) ut ego colligam esse existimo codd. || 20 REDVC IL.] reduxit C, re dixit B, om. V | mihi] mi C, om. BV || 21 reducendum B, -cere dum C | nec negat] nichil potuit <\*\*\*> B, cf. infra || 22 intumescit codd., corr. Wieling coll. schol. sq. || 23 aestum] est ut C || 24 potuit hic om. B || 25 respondent B | ingemisceret CV



606 30 ET MIHI QVIDEM οὐκ ὀρθῶς: quid enim 'et mihi'?  
an 'ei <mihī>'? multa sic in usu nostro sunt.

## 3.

607 1 1 QVEM CVM ISTOC SERMONEM HABVERIS in hoc col-  
loquio reconciliatio senum est post iurgium mixta dispu-  
tatione Pamphili de non reducenda uxore. 2 PROCVL 5  
'procul' nunc prope. 3 PROCVL HINC STANS ACCEPI  
VXOR 'accepi' audiui. 4 *Et* modo 'uxor', ante (II 1, 17)  
'mulier' est. *et de uxore 'di mala prohibeant' (II 1, 10).*

608 2 1 ISTVC EST SAPERE τὸ 'istuc' exceptiue dictum,  
quasi cetera stulte fecerit. et simul stomachum retinet, 10  
quo reprehenderat cetera. 2 QVI VBICVMQVE OPVS SIT  
'qui' pro <\*\*\*\*>, interdum abundat. 3 ANIMVM POSSIT  
FLECTERE modo non alienum animum sed suum flectere.

4 *Et* unde flectere? a iurgio ad modestiam et ad con-  
cessionem ex domo. 5 ANIMVM FLECTERE ad hoc 'flectere 15  
animum' dixit, ut ostenderet ne nunc quidem purgatam  
apud se Sostratam de praeterita culpa.

609 3 1 QVOD FACIENDVM SIT POST haec etiam sententia  
videri potest generalis. 2 *Et* deest 'ad id', ut sit:  
flectere ad id quod faciendum. 3 Potest et absolute 20  
accipi 'quod' pro 'quae res facienda sit'. 4 QVOD POST  
FACIENDVM SIT 'faciendum' id est concedendum. et uim  
necessitatis hoc uerbum exprimit.

610 4 1 FORS FVAT POL fortuna faueat. 2 Quasi

1 οὐκ ὀρθῶς Schoell: ΘΚΘΟC B, ωρθῶC V, ΟΕΤΟΘC cod.  
Cuiac., \*\*\* C | mihi add. W. || 3 QVEM] in C non incipit nova scaena |  
istuc B, istunc V | habuerit B, om. V | colloquio <\*\*\*\*> V ||  
4 uirginum B, arg.<sup>m</sup> C | immixta? | disputatio nam BC || 6 pro-  
cul om. V | PROCVL om. B || 8 mulier est Klotz: mulierem codd. ||  
9 to B, Te C || 11 reprehenderit C, -ret B | SIT] est B, e V ||  
12 pro om. V | lac. sign. Calph.; quia suppl. ed. Med., quae  
Steph.; malim si quis || 13 suum] tum B, eum C || 14 ex con-  
cessionem (om. ad) BC || 17 se om. C || 18 faciendum V | postea  
BC || 20 faciendum C | post absolute et C || 21 quo BV | pro  
om. V || 22 id est] quidē C || 24 FVAT] fiat C, faueat V, suat B

in vol. I praef. p.  
XLIX

τῷ εὐφρημισμῷ aduersum triste dictum usa est; nam 'fors' bona fortuna est. 3 *Et* 'fuat' sit significat: dixerat enim ille 'quod faciendum sit post fortasse'. 4 FORS RVAT POL id est: bona eueniat, quasi τῷ εὐφρημισμῷ dicat: bona dicito potius. 5 An: bona fortuna sit per Pollu-<sup>5</sup> cem? 6 ABI RVS <ERGO> hortantis est ad celeritatem, ut Vergilius (*Aen. II 707*) 'ergo age, care pater, c. i. n.'

7 IBI EGO TE ET TV ME <F.> non dixit 'ibi nos inuicem delectabimus', sed quia senex atque anus est, 'ego te et tu me ferēs' dixit. et simul quia nuper incusauerat<sup>10</sup> mores senum, ad se uocare uult causam abscissionis suae, non ad filii culpam aut nurus. 8 IBI EGO TE ET TV ME FERES aut quia noti inter nos sunt mores nostri aut quia utriusque una aetas est. 9 *Et* sic pronuntia, ut quasi hoc ipsum necessitate decernat senex, cum dicit 'abi<sup>15</sup> rus ergo hinc'. 10 IBI EGO TE ET VT ME FERES ipsa pronuntiatio querelam continet de uitii senectutis.

611 5 1 SPERO ECASTOR mire non confirmauit mulier, sed sperare se dixit, memor iurgii pristini et senilis amaritudinis, maxime quia et ille non dixit 'ibi nobis iucunde<sup>20</sup> erit', sed 'ibi ego te et tu me ferēs'. 2 I ERGO INTRO ET COMPONE QVAE TECVM κομικῶ χαρακτήρι et usu cotidiano satisque moraliter. 3 *Et* quia mulieres 'dum moliantur, dum conantur, <annus est>' (*Heaut. II 2, 11*).

1 ΤΩ ΕΥΦΡΗΜΙΣΜΩ B, τῷ εὐφρημισμῷ V, \*\*\*\*\* C || 2 fortuna bona B | fiat significat sit C || 4 fiat C | ΤΩ ΕΥΦΡΗΜΙΣΜΩ B, τῷ εὐφρημισμῷ V, \*\*\*\*\* C || 5 An] aut CV || 7 ut om. CV || 8 non — ferēs om. B | dixit <Virg> C | inuicem ibi nos C || 9 ego <feram> C || 10 accusauerat B || 11 ad cod. *Cuiac.*, om. *rell.* || 12 aut <ad> C | te ego C || 13 ferēs <dixit> C; cf. *supra* | noti Steph.: non BV, om. C | mores sunt CV || 14 est om. B | pronuntiat *codd.*, corr. Steph. || 15 cum dicit *ed. Med.*: cum dū BC, om. V || 16 ego BC || 17 uitii senectutis W.: filii et senectutis (-tes B, -te V) *codd.* || 18 SPERO] per oc (hoc C) BC || 20 quia et] quod et B, que C || 21 I om. C || 22 QVAE om. CV | TECVM om. V | κομικῶ χαρακτήρι Steph.: ΤΩΝΙΧΔΡΑΤΗΡΙ B, τῷ Ἴω χαρακτήρι V, \*\*\*\*\* C || 23 quia <diu> B | diu BV | molitur B, moll- C || 24 diu B, et diu V | conatur B, conantur dixit V, mater C | annus est *add. Steph.*



- 612 6 1 DIXI denuntiatio est confirmandae sententiae nec mutandae, et translata de foro et causidicis. Cicero (*in Verr. II, II 30, 75*) 'praeco dixisse pronuntiat'. 2 DIXI hoc uerbum in fine additum superiora confirmat et est proprium his, qui perorauerunt causam. 3 PATER ipsum 5 nomen dehortationem significat adiecta pronuntiatione. 4 PATER 'pater' sic pronuntia, ut hoc uultuose sit dictum.
- 613 7 1 HINC ABIRE MATREM facete πὸς τὸ 'quid uis?' respondit. 2 QUID ITA ISTVC rem supra audiuit et personam: nunc causam quaerit. 3 Et quasi dicat: esto 10 ut nolis, quid tantopere non uis?
- 614 8 1 INCERTVS SVM ETIAM QUID SIM FACTVRVS non 'quid faciam' dixit, sed 'quid sim facturus', ut incertum molimen etiam uerbis potuisset ostendere. 2 QUID EST et 'quid ita istuc uis' et 'quid est' eo uultu pronuntian- 15 tur, ut consilium eius et uerba uideatur contemnere pater.
- 615 9 QUID VIS FACERE NISI REDVCERE sic loquitur Laches, ut Pamphilus aliud respondere non audeat. et ideo dicit 'equidem cupio et uix contineor', ut reducam scilicet: <sed> adeo magna causa est non reducendi, ut cum uelim, 20 non possim.
- 616 10 1 SED NON MINVAM MEVM CONSILIVM acute satis 'reducendi' inquit 'cupiditas est, non reducendi consilium'. 2 ID PERSEQVAR non 'sequar' sed 'persequar' ait, ut instantiam demonstraret. 25
- 617 11 1 CREDO EA GRATIA CONCORDES MAGIS sententiose

1 dixit C, dixi dixi V; fort. dixi τὸ 'dixi' | nec] et V || 2 mutanda *codd.*, corr. ed. Med. | et om. V || 3 dixi] -it BC || 5 iis V | perorauerant causas B || 7 pater om. V | pronuntiat C | dictum sit C, dictum V || 8 MATREM om. V | πὸς τὸ W.: praesto *codd.* || 9 istuc <uis> V || 10 Et om. B || 11 nolit <noi> B || 12 facturus sim B || 13 incertum (-to B, -tam V) molimur *codd.* || 14 <eius> uerbis B | quid est et] quidem B, om. C || 15 quod est BC | pronuntiat B V || 16 uiderem C || 18 aliud pamphilus ostendere V | et om. CV | ideo dicit om. C || 19 et om. B || 20 sed add. W. | uelit V || 21 possit *codd.*, corr. Steph. || 22 consilium meum a caute B || 24 id prosequar V, s. sequar B | sequar om. V | prosequar V || 25 demonstret B

dixit tunc posse inter se congruere et concordare mulieres, cum et illa esse desierit socrus et illa nurus: haec enim inter illas est discidiosa coniunctio. 2 *Et* satis ingeniose dictum: tolle enim inter mulieres proximitatem et nulla causa discordiae est. 3 CONCORDES MAGIS SI 5 NON 'magis concordēs' utrum pro minus discordibus dixit an ut seruiret sententiae?

618 12 1 NESCIAS utrum concordēs futurae sint an discordēs. 2 NESCIAS VERVM <ID> TVA REFERT hoc uerbum ex aliqua parte confirmatiuum est et consentientis. 3 VTRVM 10 unum de duobus significat: utrum concordēs sint an discordēs.

619 13 1 ODIOSA HAEC EST AETAS ADVLESCENTVLIS supra in personam socrus culpam iratus contulerat discordiae, nunc et uxori placatus et nurui parcens odiorum causam 15 a personis transtulit ad aetates, sed ita tamen, ut magis iuniores accusaret et de adulescentibus questus commiseraretur senes. 2 ODIOSA HAEC EST AETAS hoc cum gemitu pronuntiandum.

620 14 1 E MEDIO AEQVVM EXCEDERE EST utrum ex urbe 20 rus an ex uita in mortem? 2 *Et* satis moraliter, nam in medio stare dicitur superuacuuus uel molestus. 3 *Et* hoc cum stomacho dixit senili.

621 15 1 SENEX ATQVE ANVS haec duo nomina ut posita sunt caput indicant et inceptionem huiusmodi fabularum. 25

1 concordareque C || 2 cum] si B || 3 didiosa B, discorsiosa C, desidiosa V || 4 enim om. C || 6 utrum — NESCIAS om. V | utrum cod. Cuiac., uerum rell. || 7 ut om. B || 9 VERVM] uere BCV | hoc uerbum] scholiastam NESICIO legisse censet Umpfenb. || 10 confirmantium B | VTRVM — significat post 12 discordēs legitur in codd., transp. W. || 11 an V || 12 discordēs <sint> C || 13 ADVLESCENTVLIS om. V || 14 socrum C, (ante corr.) V || 15 parens BV, πατρ& C, corr. Steph. | causas V || 16 sed Steph.: et BV, q2 C | ut] in B || 17 minores B | accusare BC | et Westerh.: ei codd. | cum miseraretur C, nimis iratur V || 18 senex codd., corr. Steph. | AETAS om. C | cum gestu C || 20 eum B, eum C | e. ex. V || 23 dixit om. C || 24 senes BV | nomina — sunt cod. Cuiac., nominauit apposita sunt BC, nominauit V || 25 indicat V, &dicant C, dicat B



x) *Cont. Chigraui. hinc freg. Apollonios praebot: Warren Class. phil. 1, 43.*  
*Demianozh. p. 8. Wilam. Heron. 68, 375*

- 620 14 4 NOS IAM FABVLAE SVMVS ἐμνογά. x)  
621 15 2 SENEX pronuntia 'senex atque anus' quasi ini-  
tium fabulae. 3 *Et τῷ ιδιωτισμῷ* additum 'Pamphile'.  
622 16 PER TEMPVS opportune.

## 4.

- 623 1 1 TIBI QVOQVE EDEPOL SVM IRATVS PHILVMENA in 5  
hac scaena ultimus error est, uicinus *καταστροφῆ*.  
2 TIBI QVOQVE EDEPOL SVM IRATVS PHILVMENA quasi dicat:  
non solum matri tuae, aut: non solum socruī tuae.  
3 TIBI QVOQVE EDEPOL recte, nam sic et amicos incusa-  
mus leniter incipientes et grauiora inferentes. hanc ergo 10  
partus causa leniter incusat, deinde confirmat inferendo  
'grauiter quidem' et statim causam subiungit, cur quidem  
ei irascatur.  
624 2 FACTVM TVRPITER quod abcesserit domo mariti.  
625 3 1 ET SI TIBI CAUSA EST DE HAC RE causam more 15  
suo pro defensione posuit. sic in Phormione (*II 1, 4—5*)  
'quid mihi dicent aut quam causam reperient? demiror'.  
2 *Et* quae causa fuerit, ipse determinat: 'mater te  
impulit'. 3 MATER TE IMPVLIT absolute, deest enim  
'nam', ut sit: nam mater te impulit. 4 MATER TE 20  
IMPVLIT qualitas remotiua.  
626 4 1 HVIC VERO ipsi matri scilicet. 2 OPPORTVNE  
TE MIHI PHIDIPPE utrum *ταυτολογία* est an: 'opportune'

1 iam nos C | ἐμνογά Schoell: ΝΑΝΡΑ B, \*\*\*\* *rell.* ||  
2 SENEX] senes V, om. C | senes V | inuitium BV || 3 *Et τῷ ιδιω-*  
*τισμῷ*] ἘΔΔΔ ΔΙΩΤΙCΔΙΩ B, ἐν ιδιωτισμῷ V, om. C || 5 SVM  
— PHILVMENA] q. d. non solum . . . socruī B, cf. *infra* || 6 kata-  
strophe C || 7 TIBI — tuae *hic om. B* | edepol quoque C | IRATVS  
PHILVMENA om. V || 8 matri tuae] mirrinae V | aut — tuae] uel  
socruī B || 9 TIBI om. C || 10 leuiter CV | ego BC || 11 causam  
*codd.*, corr. *ed. Med.* | leuiter *codd.* || 12 quid (-dem L) ei  
irascatur V, quidem debrascatur B, deirascatur C || 14 absces-  
serat C || 16 sicut C || 18 determinat *cod. Cuiac.*, de B, dicit V,  
ac C || 20 MATER TE IMPVLIT om. BC || 22 huic <qui> C, huic V ||  
23 ΤΔΥ ΤΟΔΟΓΙΑ B, ταυτολογία V, \*\*\*\* C | an] ante CV

quia uolebam et 'in ipso tempore' quando uolebam?

3 An 'opportune' mihi, 'in ipso tempore' tibi, id est: et mihi et tibi commode uenisti? 4 *Et ἀπὸ τοῦ* portus dictum 'opportune'.

627 5 1 IN IPSO TEMPORE OSTENDIS ostenditur nobis id, 5 quod quaerebamus. 2 'Opportune' et 'in ipso tempore' non est idem: est enim 'opportune', cum uerbi gratia inuitati ad ipsum tempus incipientis prandii uenimus, 'in ipso tempore' est, cum iam prandio apposito.

628 6 AVT QVO PACTO HOC APERIAM hoc modo ostendit 10 senex nec esse quod simulet nec id quod uerum est dicendum sibi.

629 7 1 DIC FILIAE RVS CONCESSVRAM blande non addidit 'tuae', quasi dicat 'communi filiae'. 2 *Et bene non 'socrum' sed 'Sostratam'.* 15

630 8 1 NE REVEREATUR MINVS bene 'reueratur', ne odisse socrum sed metuere uideatur, et quasi ipsa socrus non odium meruerit sed reuerentiam. 2 MINVS IAM QVO REDEAT *τημῆς* cum *ἀναστροφή*, ut sit ordo: quo minus redeat. 20

631 9 1 NULLAM DE HIS REBVS CVLPAM relatio criminis potest uideri. 2 TVA deest 'uxor', quod nomen inferius

posuit. 3 TVA cum percussione animi dicendum est, ut subaudiatur 'uxor' ab eo quod dicturus est 'uxore'.

633 11 1 MUTATIO FIT mutationem suspicionum errorum- 25

1 quando — 2 tempore *om. C* | quando] quod *B* | uolebam — 6 tempore *om. B* || 3 tibi mihi (*om. et*) *C* | euenisti *V*, . b. uenisti *C* | anotoy portu *C*, ἀπὸ τοῦ protu *V* || 4 opportune <an> in ipso tempore *C*, *om. V* || 6 in *om. C* || 7 est 1.] esse *BC* | est 2.] et *V*, *om. B* || 8 inuitati] \*\*\*\* *B* | tempus *om. C* | incipiendi *C* | prandium *V* || 9 appositum *V*, opposito *B* || 10 hoc] hec *C* || 11 necesse *codd.* || 16 ne uertatur immo *C* | MINVS — reueratur *om. B* | reuertatur *C* | ne *om. BC* || 17 socrum sed (*sic et cod. Cuiac.*) sostratam et *V* | quia *C* || 18 quo (*in ras. V*) iam *codd.* || 19 ΤΗΜΗCIC cū ΔΗΔΤΡΟΦΗ *B*, *τημῆς* cum ἀνάστροφή *V*, \*\*\*\*\* *C* || 23 TVA *om. C* | animi dicendum *Westerh.*: audiendum (aut subaudiendum *add. V*) *codd.*; acuendum *Schoell* || 24 subauditur *B*, -diatur *V* | ab eo] ad hoc *C* | quae *B* | es uxorem *BCV* || 25 mutatione *C* | erroremque *codd.*, *corr. Teuber*



- que iurgantium dicit. 2 Ergo 'mutatio' criminum atque culparum. 3 MUTATIO FIT EA <NOS> PERTVRBAT LACHES 'ea' non ea mutatio sed uxor, hoc est Myrrina. 4 MUTATIO FIT CRIMINIS scilicet et peccati, id est: uel mea crimen tuae sustinet uel tuae ad meam translata est culpa. 5
- 634 12 1 TVRBENT PORRO QVAM VELINT 'quam uelint' in quantum uelint. 2 <Aut:> eam quam uelint mulierem. sed melius est, quod supra diximus. 3 DVM NE REDVCAM TVRBENT PORRO quomodo est pius erga matrem Pamphilus, si parui facit, utrum socrus sua perturbetur an mater a senibus? soluitur sic: quia 'quam' non est generis feminini, sed est quantum. 4 TVRBENT errent et tumultuentur significat. 5 Vel turbentur.
- 635 13 1 EGO PAMPHILE hoc pronomen initium continet orationis grauius inceptae, ut (*Andr. I 1, 8*) 'ego postquam te emi'. 2 SI FIERI POTEST interposuit, ut supercilium soceri demonstraret. 3 SI FIERI POTEST recte additum 'si fieri potest', quia non conuenit rogari a socero generum, ut supra dixit (*III 5, 50*).
- 636 14 HANC SANE PERPETVAM VOLO iam enim est affirmata, sed perpetuam cupit.
- 637 15 SIN EST VT ALITER TVA SIT τῷ ἐδφημισμῷ uitauit illud, quod est ominosum, ne diceret 'discidium'. Vergilius (*Aen. VIII 582—83*) 'grauior ne nuntius aures uulneret'.

1 dicit — FIT W.: mutationem mutatio de ergo (quo B) mutatio criminum atque culparum fit (sit V) *codd.* || 2 LACHES *om. V* || 3 <non> mutatio C || 4 fit (post criminis) C, sed B | me crimen (-mina V) tua *codd.* || 5 sustinet L, -ne BC, -nere V | uel tua *codd.* | ad me V || 6 uolunt C | quam uoluit C, *om. B* | in — uelint *om. C* || 7 aut eam quam *Steph.*: tamquam *codd.* | mulierem et est *om. C* || 8 dum me reductam (-um C) BC || 9 est post matrem B || 11 femini generis B || 12 sed] sic C | turbet terrent et B, turbe Terentius C, turbent V || 13 Vel *om. B* || 16 te emi D, emi te B, (a . p . etc . *add.*) V, te . n . C | ut *om. BC* || 17 recte — potest *om. C* || 18 rogata (-to C) socero BC || 19 generum L, gener *rell.* || 20 affirmata est C || 22 aliter ut C | TVA SIT *om. V* | ΤΘΩΕΥΦΝΜΙCΜΩ B, τῷ ἐδφημισμῷ V, \*\*\*\*\* C | 23 odiosum C | <ut> uirg . V || 24 uulneret] u . B, *om. C*

- 638 **16** 1 ACCIPIAS PVERVM iure, quia liberi patrem sequuntur. 2 *Et* mire hoc maxime obicit, quod maxime recusat Pamphilus et propter quod uxor quoque non reducitur. 3 *Et* 'accipias' pro 'accipe', ut 'quiescas' pro 'quiesce' (*Andr. III 4, 19*). 4 SENSIT PEPERISSE OCCIDI 5 hoc inopinatum est Pamphilo, quia socrus promiserat omnes ignoraturos. 5 SENSIT PE. pro 'pe. scit'.
- 639 **17** 1 PVERVM <QVEM PVERVM> moraliter: primo dubitat quid audiuerit, deinde quaerit certius quod audiuit dicendo <'quem' puerum?> 2 PVERVM QVEM PVERVM bene cum 10 consternatione animi, quod numquam fando acceperat. 3 NATVS EST NOBIS bene, quia ambo aui.
- 640 **18** 1 NAM ABDVCTA A VOBIS bene non 'abierat' sed 'abducta erat', ut magis culpa sit matris. 2 A VOBIS pro 'a Pamphilo'. 3 NAM ABDVCTA A VOBIS PRAEGNANS 15 FVERAT FILIA hoc totum cum indignatione in uxorem pronuntiandum est.
- 641 **19** NEQVE FVISSE PRAEGNANTEM praegnans est ante gnatum *vel ante genitricem*: est enim 'prae' ante.
- 642 **20** BENE ITA ME DI AMENT agit gratias nuntianti, 20 gratulatur ob susceptum nepotem, gaudet liberatam nurum.
- 643 **21** 1 NATVM ILLVM ET TIBI ILLAM SALVAM proprium affectum refert: sibi nepotem, illi filiam esse servatam. 2 ET TIBI ILLAM SALVAM recte 'tibi', quia pater puerperae est, cui dicit. 3 SED QVID MVLIERIS VXOREM HABES 25 'quid mulieris' dixit, ne diceret 'qualem mulierem' aut

1 accipiat BC | sequuntur] *v. praef. vol. I p. XII* || 2 ab-  
tit B || 4 ut] et C || 7 sentit B | PE.] ne *codd.* | pro pe. scit  
*Schoell*: prope sic (sit V) BV, proprie sic (sit sensit peperisse  
occidi puer *ut vid. cod. Cuiac.*) C, *cod. Cuiac.* || 9 audierit CV |  
quaerit W.: quae sit B, quae fit C, quae q quo qd sit V |  
certior quia C | dicendo *ante* quod B || 10 quem *add. Steph.*  
puerum *ante* dicendo V, *om. C* | que BC | PVERVM 2. *om. B* ||  
11 quod] quia C, que B | <sup>af</sup> quando B || 13 a *om. B* || 15 a *om. B* |  
vobis *om. V* || 16 totum] tamen B || 19 natum B || 20 BENE *om.*  
C || 21 gratulantur ob susceptionem nepotis gaudent <ob> C ||  
23 sibi refert C || 24 saluam <& factam> C || 25 est *om. C* |  
habes uxorem B || 26 diceret <et> V



aliquid grauius. 4 *Et* totum percontatiue potius, quam pronuntiaret et diceret 'pessimam mulierem et male moratam uxorem habes'. 5 *Et* reprehensio est cum contemptu. sic et (*Eun. III 4, 8; V 1, 17*) 'quid hominis?' et Vergilius (*Aen. I 78*) 'tu mihi quodecunque hoc regni'. at contra cum honore sic dicimus 'quem hominem habes?'

- 644 22 MORATAM id est institutam. et est participium sine uerbo.
- 645 23 1 NOSNE HOC CELATOS TAM DIV NON partum celatos dicit, sed praegnantem filiam fuisse. 2 NEQVEO SATIS [MIRARI] magna exaggeratio.
- 646 24 1 QVAM HOC MIHI VIDETVR FACTVM totum modeste, quamuis indignetur, quia apud maritum uxor non est uehementius accusanda. 2 QVAM HOC MIHI id <est>: 15 quod praegnans fuerat filia, non: quod natus est puer.
- 647 25 1 NON TIBI ILLVD FACTVM MINVS PLACET QVAM MIHI LACHES utrum, quia '<non> minus' est magis, 'quam' sequitur? an εἰσὸρνεῖα est, ut sit ordo: non minus mihi placet quam tibi, et 'placet' pro displicet intellegamus? ut alibi (*Andr. IV 5, 15—17*) 'tum me hospitem lites sequi, quam id mihi sit facile atque utile, aliorum exempla commonent'. 2 NON TIBI ILLVD FACTVM MINVS PLACET QVAM MIHI LACHES sub εἰσὸρνεῖα est dictum; hoc enim ait: tantundem tibi placet hoc factum quam mihi. 25

1 percunctatiue B || 3 responsio V || 5 et] ut CV || 6 cum — 7 id est om. C || 8 morata BV | id est] et V | instituta BCV || 10 TAM DIV om. V | partu codd. || 11 fuisse L, fuisti *rell.* | nec queo CV || 12 mirari B (*dett.*), mutari C, m. V; non est Terenti (*cf. Eun. III 4, 9; IV 3, 19; Ad. III 3, 20*) || 13 uideatur B || 14 <non> indignetur V | uxor apud maritum B | est om. C || 15 uehement' C | est *add. W.* || 17 PLACET — LACHES om. V | laches quam mihi C || 18 quia non minus W.: quia minus V, qui animus C, quod minus B | est W.: et BCV, est et *cod. Huls., Calph.* || 19 quam] quod B | an iponia B, et *iqorva V, \*\*\*\* C* || 20 displicet <ut> B || 21 tum] nunc *Ter.* || 22 litem B | id om. BC | aliorum — p. 308, 2 utile om. V | alicunde B || 23 commouent B || 24 sub \*\*\*\* hoc est dictum C

alibi (*Andr. IV 5, 15—16*) ‘nunc me hospitem lites sequi, quam id mihi sit facile atque utile’.

- 649 **27** 1 CVM EAM CONSEQVITUR ALIENVS PVER ‘alienus’: quod senes gratulantur, id maxime laedit Pamphilum.  
2 <CVM EAM CONSEQVITVR> ALIENVS PVER μεταφορά a pe-  
coribus, quae mox ut nata fuerint matres sequuntur, ut  
Vergilius (*Geo. III 316—17*) ‘atque ipsae memores red-  
eunt in tecta suosque ducunt’.
- 650 **28** NVLLA TIBI PAMPHILE CONSVLTATIO de reducenda  
scilicet uxore. 10
- 651 **29** PERII hoc sibi ipse Pamphilus dicit.
- 652 **30** CVM EX TE ESSET ALIQVIS QVI TE APPELLARET  
PATREM bene hoc putant, quod Pamphilo non uideretur,  
hoc est ex illo esse quod natum est.
- 653 **31** 1 EVENTI HABEO GRATIAM DIS proprie ‘euenit’. 15  
ideo et honorum euentus dicitur. 2 NVLLVS SVM ipse  
sibi iterum. 3 Hoc ulterius est quam ‘perii’, quia, cum  
aliquis perit, reliquum uel cadauer est.
- 654 **32** AC NOLI ADVERSARI MIHI causam interposuit senex,  
quo magis faceret, ut filius non recusaret. 20
- 655 **33** 1 SI ILLA EX ME LIBEROS VELLEIT SIBI ut apparet,  
tantum commentus est causam. 2 SI ILLA EX ME LIBEROS  
nactus est Pamphilus ex uerbis senum causam aliam discidii.
- 656 **34** 1 AVT ESSE MECVM NVPTAM uetuste ‘mecum nuptam’  
dixit. 2 *Et* recte, quia partus confirmat nuptias. 25  
3 *Et* melius ‘nuptam mecum’ quasi tectam et opertam uno  
cubiculo mecum: nubere enim est operiri tegique, unde

3 ‘alienus’ <alienigenus.> — Quod senes etc. *Schoell* || 4 id|  
sic C || 5 μεταφορά om. C || 6 matrem V | ut om. V || 8 redu-  
cunt V, d. BC || 9 consolatio BC, c. V | de om. BC || 11 ipse  
om. C || 13 non om. C || 14 est 1. om. V | qui natum est B,  
pronuntiat V || 17 est post perii C || 18 perit relictum C || 19 MIHI  
om. BV || 20 facere B, -ret (post filius) C | ut om. BC | recu-  
sat C, -set BV || 21 ille BC; sic et infra | SIBI om. V || 22 tamen V |  
causam commentus est B | ME LIBEROS om. V || 23 natus B,  
(ante corr.) V || 24 MECVM et uetuste et dixit om. C || 27 mecum  
om. C | enim est] ÷ ã B | operiri (-e BV) tegique (om. V)  
codd.; operire tegereque *Westerh.*



- et nubes, quod tegere solent caelum, dicuntur. Vergilius  
(*Aen. XI 77*) 'arsurasque comas o. a.'
- 657 **35** 1 NON CLAM ME HABERET id est: non tacuisset  
partum. 2 QVOD CELASSE INTELLEGO non dixit natum  
filium, ne interposito affectu molliretur iratus. 5
- 658 **36** NVNC CVM EIVS ALIENVM † ERGA ME ESSE SENTIAM  
a praesenti tempore;
- 659 **37** NEC CONVENTVRVM INTER NOS a futuro.
- 660 **38** 1 QVAMOBREM REDVCAM firmior conclusio facta est  
per interrogationem, quam si esset pronuntiatiua. 10  
2 MATER QVOD SVASIT SVA a deriuatione causae defensio.  
et praeterea status est uenialis ab imprudentia descen-  
dens. 3 SVA pro 'eius', ut (*Verg. Aen. IV 633*) 'namque  
suam patria antiqua cinis ater habebat'.
- 661 **39** 1 ADVLESCENS MVLIER FECIT multa dixit: et 'mater 15  
sua' et 'adulescens mulier', et quasi docet hoc exemplo  
parendum patri esse. 2 ADVLESCENS MVLIER FECIT  
MIRANDVMNE ID EST bene 'mirandum', non 'irascendum'  
dixit: miramur enim magis, si amici peccauerint, quam  
irascimur. 20
- 662 **40** REPERIRE VLLAM MVLIEREM quasi dicat: si hanc  
repudiaueris.
- 663 **41** AN QVIA NON DELINQVUNT VIRI *εἰσὼντες* dictum:  
non enim 'non delinquant'.
- 664 **42** 1 VOSMET VIDETE IAM LACHES ET TV PAMPHILE 25  
nec rogare socerum nec interesse conuenit, ubi certior  
sit ad repudiandum gener. 2 VOSMET VIDETE IAM

1 celum <quae> dicantur *B*, dicunt celum *C* || 2 comas  
*om. C* || 4 QVOD] que *BC*, quem *V* | celasset *BC* || 5 mollitur *C* ||  
6 EIVS *om. C* | erga me esse *BC*, c. e. m. *V*; esse animum  
a me vel a me esse animum *codd. Ter.* | SENTIAM *om. V* || 7 a *om.*  
*BC* || 8 conuenturam *V*, uenturi *BC* | INTER NOS *om. V* || 10 prae-  
rogatiua *C* || 11 a *om. BC* || 17 fecit <et> *C*, defestiget *B*, f. i.  
*V* || 18 <et> bene *V* | non irascendum dixit mirum uere enim  
(miramur enim *L*) *BV*, dixit ad irascimur uere enim *C* || 19 pec-  
cauerunt *C* || 20 irascimur] si alii *C* || 23 iponia *B*, ironia *V*,  
\*\*\*\* *C* || 24 non delinquant *om. C* || 26 nec (ne *BV*) rogares  
(ret *V*) *codd., corr. Steph.* | nec *Steph.*: ne *codd.* || 27 fit *CV* |  
gener *Steph.*: -rum *codd.* | IAM *om. V*

LACHES Vergilius (*Aen. IX 525*) 'uos, o Calliope, precor, a. c.'

- 665 **43** REMISSAM OPVS SIT VOBIS in ueteribus codicibus sic est 'remissam ... reductam domum', ut sit: remissane ... reductane. 5
- 666 **44** 1 VXOR QUID FACIAT ordo: uxor mea quid faciat, in manu non est. 2 Deest 'eius', ut sit: in manu eius non est, sed in mea potestate est positum. 3 IN MANU NON EST UXORIS scilicet. et est ordo: uxor mea quid faciat, in manu eius non est. 10
- 667 **45** 1 NEVTRA IN RE VOBIS DIFFICVLITAS promittit facilitatem suam, ut tamen uxor roganda sit. 2 *Et* †an aliter, ut supra annotauimus.
- 668 **46** 1 SED QUID FACIEMVS PVERO et 'quid me fiet' et 'quid mihi fiet' dicitur. 2 SED QUID FACIEMVS <P. R. R.> 15 quia utique quicquid erit patri reddendus est puer.
- 669 **47** 1 HVIC REDDAS Pamphilo scilicet.
- 668 **46** 3 RIDICVLE ROGAS 'ridicule' uel aduerbium uel nomen potest esse. et si nomen est, subdistingue 'ridicule' et sic infer 'rogas' cum ui pronuntiationis. 20
- 669 **47** 2 HVIC SVVM REDDAS SCILICET sic dicit 'huic suum' et 'reddas', quasi reposit et Pamphilus. <et> non subiunxit 'ut alat' sed 'ut alamus', ut sua quoque interesse monstraret.
- 670 **48** 1 VT ALAMVS NOSTRVM scilicet Pamphili filium, nepotem meum, utrumque 'nostrum'. 2 QVEM IPSE 25 NEGLEXIT si 'ipsa' legeris, clare dictum est, si 'ipse' pater,

2 a. c. om. V || 3 remissam B, -a C | ueteribus W. (cf. *Eun. II 3, 16*): uentis B, ueris V, om. C; uetustis *Schoell* | codicibus <reducta> C || 4 remissam BV | reductam BCV | remissa reductane C, <reducta> remissa ne ducta me B || 7 et add. W. | ei ut BV, ut eius C | ei BV || 8 est 2. om. B | IN — scilicet] manu (-ū C) annuo (año V) uxori scilicet *codd.* || 12 an aliter et ut C, aliter et an ut B, an aliter ut V; Venialiter, ut et *Schoell* (cf. 38, 2) || 13 notauimus C || 14 sed] et BCV | <de> me V | et quid mihi fiet] mihi C || 16 quia *Goetz*: qui *codd.* | reducendus B || 17 huc C || 19 esse potest ante uel nomen V, om. B || 20 infer rogas W.: interrogas (-ga B) *codd.* || 21 dixit CV || 22 et add. *Steph.* || 23 ut 1. om. C | alimus B; sic et *infra* || 25 utrum B || 26 negligit BV | ipsa *Umpfenb.*: ipse *codd.* | ipsa BC



lentius dictum est. et uidebitur senex ob murmurationem eius intellexisse [non] quod nolit puerum tolli, et ideo appositum 'quid dixti?' 3 QVEM IPSE NEGLEXIT legitur et 'ipsa'. et hoc est melius, ut sit 'pater' uocatiuus casus. 4 QVEM IPSE NEGLEXIT PATER EGO ALAM hic sibi obmurmurans uultu et uerbis ostendit nolle suscipere filium.

- 671 49 AN NON ALEMVS PAMPHILE quam faciendum sit, <e> contrario uult senex pronuntiatione demonstrare, quod scelus sit non fecisse. 10
- 672 50 1 PRODEMVS QVAESO POTIUS deseremus, proiciemus, porro dabimus. Vergilius (*Aen. I 251—52*) 'unius ob iram prodimur'. 2 <Et bene 'prodemus':> nam a quo defendendi sumus, si nos deserit pater?
- 673 51 1 ENIMVERO PRORSVS IAM TACERE NON QVEO multa reticentia de filiorum uitiiis et iam defensione quoque apud soceros uti parentes saepe Terentius demonstrauit et praecipue in *Andria (I 1, 119—20)*, cum dicit 'ego illud sedulo negare factum. ille instat factum'. 2 IAM TACERE NON QVEO quamuis tacendum sit. 20
- 675 53 1 IGNARVM CENSES TVARVM LACRIMARVM ESSE ME coniectur<a, an> amet meretricem Pamphilus. 2 TVARVM LACRIMARVM ESSE ME apparet illum a Sostrata hoc auduisse, nam <non> ipse filium deprehenderat flentem.
- 676 54 1 SOLLICITERE perturberis, commoueare. 2 AD HVNC MODVM id est immoderate. 25
- 677 55 PRIMVM HANC VBI DIXTI CAUSAM a summo ad imum.

1 lentius *W.* (*cf. Andr. IV 4, 15; 25; al.*): lenius *CV*, leuius *B* || 2 non *secl. Steph.* | nolit *L*, noluit *rell.* || 3 quod dixit *codd.* | ipse ille *B* | negligit *V* || 4 pater sit *C* || 6 uerbisque *C* | suscipere — 9 senex *om. B* || 9 e *add. W.* || 11 deserimus *B* || 12 porro *om. V* || 13 Et bene prodemus *add. W.* | defendi *B*, -si *C* | pater *L*, prodit *rell.* || 15 prorsus — multa] multa p. *V* || 16 reicienda *B* || 21 ignarum t. c. l. (*om. ESSE ME*) *V* | lacrumarum *B*; sic et *infra* || 22 coniecturam et meretricem *codd.*; -a an *add. W.* || 23 a *om. C* | audisse *C* || 24 non *add. W.* *duce Klotzjo* | <defenderet> deprehenderet *B* || 25 sollicitare *BC* | *AD*] an *C* || 27 dixisti *C*

- 681 **59** NACTVS ALTERAM ES nancisci proprie dicitur, qui paratus ad tenendum, antequam possit reperire quod teneat, statim quod occurrerit apprehendit.
- 683 **61** 1 ALIQVANDO TANDEM HVC ANIMVM VT ADIVNGAS TVVM mira instantis temporis inuectio. 2 *Et* ALIQVANDO TANDEM VT <ANIMVM> ADDVCAS TVVM deest 'fac', sed planum pronuntiatione est.
- 684 **62** QVAM LONGVM SPATIVM ab ante actis.
- 685 **63** SVMPTVS QVOS FECISTI IN EAM QVAM AEQVO ANIMO TVLI recte hoc dicit, quia impetrabilior esse debet indulgentissimus pater, ut alibi (*Andr. I 5, 27*) 'tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo'.
- 686 **64** EGI ATQVE ORAVI TECVM agit, qui iustam rem dicit, orat qui iure dimisso precatur, ut quasi beneficium praestetur sibi. 15
- 687 **65** 1 TEMPVS DIXI ESSE 'tempus', quia diu multumque sustinuit. 2 TEMPVS DIXI ESSE IMPVLSV DVXISTI MEO multum ualet ad suadendum laudatio eius, apud quem agimus, et ex ea parte laudatio, qua illum uolumus inflecti. 20
- 688 **66** QVAE TVM OBSECVTVS MIHI FECISTI VT DECVERAT ordo: quae fecisti tum obsecutus mihi ut decuerat.
- 689 **67** NVNC ANIMVM AD MERETRICEM hoc uultuose et demisso labro, ut appareat inuitum duci ad reprehendum, qui laudauerit modo 'quae tum fecisti ut decuerat'. 25

2 -quam *om. C* || 3 *prendit C* || 4 TANDEM] tamen *CV*, tantum *B* | huc animum adiungas *B*, animum huc adiungas *C*, a · u · h · ad · *V* || 5 tum *BC*, *om. V* | mire (mare *C*) eius (est *CV*) temporis (-pus *CV*) inuectio *codd.*, *corr. Schoell coll. Prisc. (Gr. L. III 82, 19)* || 6 tandem *post ut BV*, *post adducas C* | TVVM *om. V* || 7 plenum *codd.*, *corr. W.* || 8 ante *om. B* || 9 SVMPTVS] luctus *BCV* | quod *et in ea BC* || 10 dicit] d̄ *B*, *om. C* | imperabilior *BV*, impossibilior *C*, *corr. Lindenbr.* | debet esse *C* | intelligentissimus *B* || 12 animo *om. BC* || 13 TECVM] te *V* || 16 dixit *BCV* || 17 -que — 18 multum *om. C* || 17 DIXI ESSE] dixisse *BV* | duxti *V* || 19 ex *om. V* || 21 QVAE TVM *om. V* | FECISTI *om. C* | VT DECVERAT *om. V* || 22 ordo — decuerat *om. C* || 23 <ad meretricem> hoc *CV* || 24 in uitium *BC* | deprehendum *B*, reducendum atque deprehensum *V* || 25 tum] tu *codd.*



- 690 68 *Et* coniuenter satis, quia non dixit 'multum amans facis huic iniuriam', sed 'cui obsecutus': o meretricis superbiam non ferendam!
- 691 69 1 NAM IN EANDEM VITAM parcius 'uitam' dixit quam 'flagitium atque libidinem'. 2 TE REVOLVTVM non 'red-isse' sed 'reuolutum esse' tamquam inuitum aut nescium: reliquit enim quandam ueniam, ut uelit esse correctior.
- 692 70 1 MENE hoc genus interrogationis negatiuam habet significationem. 2 ET FACIS INIURIAM pro 'facis iniuste'.
- 694 72 1 VT CVM ILLA VIVAS grauius est cum meretrice uiuere quam meretricem amare. 2 TESTEM HANC CVM ABS TE AMOVERIS laudata est hic uxor modesta, cum illam 'testem', non 'impeditricem' appellat socer.
- 695 73 SENSITQVE ADEO VXOR NAM EI CAUSA argumentum aliud, quo uult in Pamphilum referri non solum illius sed etiam uxoris culpam. etiam hic uide non accusari socrum.
- 696 74 1 PLANE HIC DIVINAT NAM ID EST 'diuinat' dixit pro 'uerum dicit'; — 2 *Et nota 'diuinat' de praeterito dictum.* — inde prouerbium 'aiunt diuinare sapientem', quia qui dicit uerum diuinus est.
- 697 75 1 DABO IUSIURANDVM ubi argumenta et testimonia deficiunt, ibi iureiurando opus est: id est ἔτεχνος πιστις. 2 NIHIL ESSE ISTORVM T. satis concinne dixit 'istorum', ne in singulis commoraretur.
- 698 76 1 REDVC VXOREM AVT QVAMOBREM quia Pamphilus

1 *Et* coniuenter *W.*: inconuenienter *C*, inuenienter (-nt *V*) *BV*: in. uenialiter *Rabbow* | satis *Steph.*: sortis *V*, sortoris *C*, fortis *B* || 5 *TE* om. *C* | rediisse *V*, reddidisse *C* || 6 uolutum *C* | aut] atque *C* || 7 correptior *C* || 8 ne me *BC* || 9 FACIS] faciam *B* || 10 ut <tu> *V* | est] et *C*, (*ante corr.*) *V* || 12 te moueris *C*, im. *V* || 13 ille *C* | appellauit *C* || 14 EI] et *BC* || 15 aliud om. *C* | quo *L*, quod *BV*, que *C* | in *Steph.*: ad *V*, om. *rell.* || 16 etiam om. *C* || 18 NAM — diuinat om. *C* || 19 pro — inde om. *C* | pro — *Et*] puerum det *B* || 20 unde *V* | aiunt] dictum *C* || 21 qui dicit] quid *C*, quidem *B* | <de his> diuinus *CV* || 23 opus est <et> *V* | id est εΧΝΘC ΝΙCΤΙC *B*, id est ατεχνος πιστις *V*, \*\*\*\*\* *C* || 24 <in> istorum *C* | *T.*] tamen *codd.* || 25 commemoraretur *CV* || 26 aut q. <n. o. > *V*

hoc solum defendit non id esse, quod pater putat, nec causam quae uera sit protulit, ideo senex relicta tota quaestione rediit ad id, quod agitur, et ait: reduc uxorem aut dic quae causa uetat. 2 NON OPVS SIT reducta scilicet.

- 699 77 1 NON EST NVNC TEMPVS quia socer adest. 2 *Et* oratorie confugit ad declinationem defensione titubante. 3 ACCIPIAS pro 'accipe'. 4 NAM causa, cur accipiat. 5 NAM IS QUIDEM IN CVLPA NON EST in hoc dicto quaedam faceta irrisio <est> eius, qui nimis iracundus sit.
- 700 78 POST DE MATRE VIDERO bene de matre concedit, ut de puero extorqueat, quia scit parentum concordiam firmam esse per filios.
- 701 79 OMNIBVS MODIS MISER SVM quid est 'omnibus 15 modis'? utrum: et circa parentem et circa uxorem? an: et in reducenda et in non reducenda miser sum? an: miser sum, cui id maxime obtruditur, quod maxime fugio, id est puerum?
- 702 80 CONCLVDIT PATER translatio de fera indagata. sic 20 Cicero (*in Verr. II, III 59, 135*) circumdatos Verri cancellos ait.
- 704 82 NAM PVERVM INIVSSV CREDO NON TOLLI MEO omnia enim facit poeta, ne aut rem palam faciat aut intercedat diuortium.
- 705 83 PRAESERTIM IN EA RE CVM SIT <MIHI ADIVTRIX> 25 SOCRVS quae dixit (*III 3, 40*) 'continuo exponetur'.

1 id esse *Steph.*: deesse *codd.* || 2 quae] qua B | tota om. C || 6 NON] nunc B, non opus C || 7 oratorie] titubante C | declinationem *Rabbow* (*coll. Rhet. l. m. p. 143, 6*): deditionem *codd.* || 9 NON EST] inest *codd.* | hoc in dicto faceta quadam irrisio B || 10 est (*ante* quaedam) *add. Steph.* || 12 VIDERO] bene pro BC, om. V | concedit ut *Steph.*: concedetur BC, -ditur ut V || 13 <et> extorqueat B || 14 pro filiis C || 16 utrum — non reducenda om. V | utrum] ut rem BC | et I.] is B | an et] amet C, manet iam B || 18 id om. V || 20 patrem BC || 23 credo inuisi B, i. credo V | NON — MEO om. V || 24 enim] n. C, non BV | facit om. C || 26 CVM SIT om. V || 27 SOCRVS om. BC | dixit quae <d> B | exponetur om. C



- 706 84 1 FUGIS HEM ex uerbis patris ostendere uoluit, quid agat Pamphilus. 2 *Et* ille 'abibo' dixit, hic 'fugis'.
- 707 85 1 NVM TIBI VIDETVR ESSE APVD SESE quasi ob amorem meretricis insanus. 2 SINE 'sine' separatim accipe, quia uim habet comminantis. 5
- 710 88 1 AMARAE MULIERES quasi uir dixit amaras mulieres: non enim laudat, sed causam dicit, unde uxor offenderit Pamphilum. 2 NON FACILE HAEC FERUNT non facile ferunt pellicatum neque amorem aliarum in uiris.
- 711 89 1 NAM IPSA NARRAVIT MIHI utrum fingit haec 10 dixisse filiam sibi an uere κατὰ τὸ σιωπώμενον factum est? 2 Ego neutrum puto et sic intellego, quod de uxore sua dicat 'ipsa narrauit mihi' secundum illud, quod supra (IV 1, 21—24) dixit 'sed nunc mihi in mentem uenit de hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus. nam negabas nuptam <posse> filiam tuam te pati cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris'.
- 713 91 1 NEQVE ILLI CREDEBAM PRIMO quare non credebas? namque amarae ad hanc rem mulieres sunt et 20 saepe de nihilo suspiciosae. 2 *Et* bene hoc addidit, ne timuisse generum uideretur.
- 714 92 A NUPTIIS non dixit 'a filia mea', sed, quod pater Pamphili magis doleat, 'a nuptiis' inquit; nam Philumenam nolle irati est, odisse nuptias amatoris. 25

1 fugissem B, -isse C || 2 agam BC | hic fugis om. V || 3 NVM — VIDETVR] noster V | APVD SESE] a se V, apud uideatur BC || 4 amorem om. C | meretricem C | insanus <sit>? | sine om. C || 6 uix C, uic B || 7 causam dat C, causam de V, cause inde B; corr. ed. Med. | unde om. V | uxorem .. Pamphilus Westerh. || 8 FERUNT om. V || 9 aliarum om. C | iniuriis BC || 10 hoc B || 11 annuere BC | ΚΑΤΑΤΟΙΩΝΗΟ B, κατὰ τὸ σιωπώμενον V, \*\*\*\*\* C || 12 Ego Calph.: ergo BV, autem C | neutro BV || 14 dixit sed] dixisset BV | nunc] non codd. | uenit in mentem B || 15 locutus BC | est C || 16 nam — foris om. V | nuptum B || 17 te pati om. B | cum illo qui pernoctaret foris et qui meretricem amaret B || 19 quare] q2 C || 20 namque V; an quia Goetz || 21 *Et* om. V || 24 nam] non BC

- 715 93 1 QUID EGO AGAM PHIDIPPE mire conturbatur pater, quasi res sua tantum agatur. 2 *Et* uide, quemadmodum latenter poeta festinet ad rerum cognitionem.
- 716 94 1 MERETRICEM HANC PRIMVM bene 'hanc' quasi eam, quae inturbat; sic enim sumitur hoc pronomen, 5 ut (III 1, 2) 'hancine ego uitam parsi perdere?' et (*Verg. Aen. I 98*) 'tuaque animam h. e. d.', *id est malam*. 2 HANC quasi dicat: hanc quae nos perturbet. 3 HANC PRIMVM bene 'primum', ut intellegamus 'deinde Pamphilum'.
- 717 95 1 OREMVS ACCVSEMVS utrum rogemus an, quod 10 uerius est, omni genere eloquii commoneamus? — *unde et oratores orare et perorare dicimus et orator nomen accepit.* — ut Vergilius (*Aen. X 96*) 'talibus orabat Iuno'. *namque orat <aut> accusaturus aut commoniturus.* 2 OREMVS ACCVSEMVS id est alloquatur, ut Vergilius (*Aen. X 96*) 'talibus orabat Iuno'. potest intellegi et rogemus, sed non conuenit personae potiori et causae et ipsi uerborum ordini.
- 718 96 SI CVM ILLA HABVERIT REM POSTEA ut in Eunucho (*I 2, 39*) 'quocum uno tum rem habebam hospite'. 20
- 719 97 BACCHIDEM HANC VICINAM NOSTRAM sic maluit quam 'meretricem' dicere, ne graue sit cum ea seni loqui, nisi quia uicina est.
- 720 98 1 HVC EVOCA VERBIS MEIS bene seruata sunt personis congruentia, nam socerum monere hanc rem tantum 25

1 EGO] sic *Ter. cod. A ante corr.*; ergo *rell.* | conturbatus *CV* || 2 agitur *B* || 4 PRIMVM et quasi eam *om.* *V* || 6 et *om.* *C* || 7 tuaque — d.] \*\*\*\* *V* | tuamque *B*, tuam *C* | mala *BV*, -am (post hanc) *C* || 8 quasi — hanc *om.* *C* | <id est> quae *B* | hanc *om.* *V* || 9 ut *om.* *B* || 10 ACCVSEMVS *om.* *V* || 11 est uerius *V*, ueritus *C* | eloquii (-qui *C*) <qui> *BC* | commoneamus (commeamus *C*) *codd.*, *corr. ed. Med.* (cf. l. 15) || 12 oratorem *C* || 13 ut] et *BV* || 14 Iuno] o. i. *B*, dictis (= *Aen. VI 124*) *C* | namque *Goetz*: nam (*om.* *B*) qui *codd.* | aut *add. W.* || 15 commoniturum *B* || 16 <d.> iuno *B*, uicio *C* || 17 potiori personae *B* || 19 rem habuit *C* || 20 uno tum rem] tu minorem *C* || 22 cum] in *V* || 24 uerba (*om.* MEIS) *C* | personae *C* || 25 <cum> congruentia *B* | tantam *BC*, incertam *V*, *corr. Steph.*



decurt, non et facere, ut cum pellice suae filiae mitius sermocinaretur. 2 *Et* HVC EVOCA VERBIS MEIS deest 'eam'.

- 724 102 SI VILLO MODO EST VT POSSIT 'possit' scilicet manere. *vel ut maneat.* 5
- 725 103 SED VIN ADESSE ME VNA DVM ISTAM CONVENIS melius pronuntiaueris, si renitente et improbante hoc uultu dicere acceperis Phidippum, quasi non oporteat interesse socerum. adeo mutat sententiam Laches et relegat eum in procurationem alterius rei. 10
- 726 104 NVTRICEM PARA 'para' pro 'quaere'.

## V.

## 1.

- 727 1 1 NON HOC DE NIHILO EST QVOD LACHES NVNC RARUS hic uitae color in hac allocutione miscetur a poeta, nam meretrix loquitur et senex et, quod est admirabilius, bona meretrix, mitis senex, ut intellegas laborasse Terentium, ut et a lege comicorum recederet et in actu tamen consuetudinem retineret. 2 NON HOC DE NIHILO EST debet mirari meretrix, cum ad senem ducitur, debet timere, cum ad patrem, debet suspicari aliquid, cuius amator iam maritus est. 3 NON HOC DE NIHILO EST coniecturalis causa est: recipis Pamphilum? non recipio. 20
- 728 2 1 NEC POL ME <MULTVM> FALLIT QVIN QVOD SVSPICOR ordo et sensus hic est: nec pol me multum fallit,

1 filiae suae *B* || 2 *Et om. V* || 4 nullo *V* | possit] posse *codd.* || 6 uim *BC* | me adest una *B* | *DVM* — *CONVENIS om. V* || 8 ceperis *BC* || 9 socerum *L*, socer *rell.* | adeo (ad ea *V*)] ideo *Steph.* || 11 pro] id est *V* | qua re *BC* || 12 *NVNC om. V* || 13 allocutione *Schoell* (locutione *ed. Med.*): lectione *codd.* || 14 et senex loquitur *B* || 15 <et> ut *BV* || 17 <ē> retineret *B*, <eius> retinet *V* | hoc *post* de nihilo *B*, *om. C* || 18 ab sene *CV* || 20 hoc *om. C* || 22 *NEC*] non *V* | *quin* quod *V*, quid quod *C*, quicquid *B* || 23 multum<que> *B*, (*post* fallit) *C*